

AKTUALNI KOMENTAR

Darko Štrajn

KAM SFRJ

Bilo je zelo naivno in moglo bi imeti pomen usodne napake, ko bi brez pomisleka verjeli, da je po obračunu z nacionalistič no obarvano desnico v Jugoslaviji trenutno prisoten nediferen ciran tok kristalno čistega uveljavljanja dejanskega samouprav ljanja, najširše demokracije, odpiranja h kozmičnemu revolu cionarnemu internacionalizmu itd. Ne da bi zanikoval določ e ne indikacije tudi takšne usmerjenosti, pa je vredno poudariti, da kot vsako kompleksnejše zgodovinsko dogajanje, tudi na naši koži dogajajoča se jugoslovanska zgodovina, najbrž nosi v sebi možnosti tako za nadaljnji SOCIALISTIČNI razvoj ka kor tudi možnosti za lastno dekadenco, kar bi ob notranjem zapiranju strukture oblasti pomenilo jugoslovansko pristaja nje na sedanji v celoti buržoazni svet z njegovo osnovno proti slovnostjo: razklanostjo na svet sitih in na svet lačnih ob uni verzalni nesvobodi obojih. Če hočemo biti kritični s predpo stavko, da nismo izvzeti iz dogajanja, pa se moramo truditi os vetliti predvsem drugi pol nakazane jugoslovanske alternativ nosti.

Strah političnega trenutka

Javno in malo manj javno govorjenje o sedanjem političnem trenutku vključuje tudi priporočilo za čim tišjo molčečno st in mirnost, za vzdržnost od javnega in odprtega izrekanja kritike. . . , češ da je to celo lahko nevarno. Moj namen ni ab straktno polemizirati s takšnim gledanjem, pač pa skušati po kukati za fasado, temu kar se imenuje sedanji politični trenu tek oz. situacija, če je to na tem omejenem prostoru mogoče.

Sedanji politični trenutek, po obračunu z nacionalistično st rujo karakterizirajo nastopi politikov a la Mirko Čanadanović iz AP Vojvodine, konflikti med študentsko levico in oblastjo v Beogradu, pritiski na predvsem študentski in tudi mladinski tisk, lov na zlohотно čarovnico z milim obrazom Toneta Rem ca v Ljubljani itd. Tem številnim dogodkom bi težko pripisali značaj slučajnosti ali normalnosti, pač pa nas ti dogodki ob vezujejo k vprašanju o njihovi socialni vsebini, tj. po njihovem razrednem karakterju, ki ga v bistvu nosi v sebi vsaka politi ka in z njo povezano dogajanje.

Razredna osnova

"Birokrat ima v svetu le objekt za svoje ravnanje." (K.Marx -Izbrana dela I, CZ 69, str.83)

"Takšna distribucija družbene moči v naši družbi kaže na ob stoj štirih, med seboj nasprotnih družbenih grupacij: to so birokracija, tehnostrukturna, drobna buržoazija in delavski razred." (Glej Tribuno, št.7/8, M.Kangrga: Fenomenologija ideološko političnega prodora jugoslovanskega srednjega raz reda)

TRDI RUM a

ŠTUDENSKI LIST ŠT. 20

LETNIK XXI

LJUBLJANA, 25. APRIL 197

CENA 1 Ndin

Ce govorimo o razrednosti in o po njej pogojenih procesih v SFRJ (v naši sociologiji še ni zaznati povsem izčiščene opre delitve te problematike!), pa vendarle moramo ugotoviti, da t.im. srednji razred še zdaleč ni podvržen takšnemu revolucio narnemu procesu, ki bi ga kot razred odpravljaj. Tisto, kar je razrednosti neizbežna podlaga, je prav gotovo lastninski in teres, ne glede na to, ali ima določeni razred jasno zavest o svo jem družbenem položaju. Materialno bogastvo pomeni brez dvoma socialno premoč, ki pa seveda v tej ali oni obliki teži k svoji uveljavitvi tudi kot politična moč. V konkretnih raz merjih (njihov okvir je celoten sistem) se ta interes seveda ka že na najrazličnejše načine: od navadne korupcije do prevaja nja v nekakšen nacionalni interes.

No, nikjer ni rečeno, da je birokracija nujno nacionalistična ali unitaristična (to pomeni, da z odpravo nacionalizma ni od pravljen tudi birokracija); svoj interes uveljavlja v tistem pros toru in v tistih družbenih relacijah, ki so ji pač na razpolože.

Birokracija se npr. lahko loti reševanja problema socialne dife renciacije, katerega morda rešuje z velikim pompom, z odpr avljanjem korupcije, s t.im. samoupravnimi sporazumi itd., ne stori pa bistvenega. (Negacija njenega lastnega dominirajočega položaja ne rešuje vprašanja tistega socialnega diferenciranja, ki se dogaja kot proces vključevanja mladih generacij v druž bo s šolstvom, itd.) Takšno manipuliranje pa ji je omogočeno tudi glede na dejanski položaj t.im. nižjih slojev, katerih ese ncialni zgodovinski interesi so v prevladujočem vrednostnem sistemu prevedeni v ahistorični trenutni materialni-buržoaz no-individualni interes. Lahko bi govorili še o mnogočem v tem smislu, ne nazadnje tudi o kulturi kot področju uveljav ljanja interesov dominacije.

Politika, ki je za zdaj še samo nevarna igra

Ta osnova (ki je tu samo grobo očitana) pa je pravzaprav te ren, na katerem se dogaja sedanja politika.

V tem trenutku je mogoče zaznati dve polarno nasprotni ten denci:

- težnja k uveljavitvi najširše demokracije, ki je v primerih, ko je resnično zainteresirana za revolucionarno vlogo delav skega razreda, povezana z zahtevami po dolgoročnejšem od pravljanju sedanjih družbenih razmerij (ta težnja odzvanja npr. v političnih nastopih Latinke Perović, Marka Nikezi ča. . .)
- težnja poimenovana kot "uvajanje trde roke" (npr. Mirko Čanadanović, pa tudi "naš" Stane Dolanc)

Ne bi si sicer upal trditi, da je osnovni interes prevladujočega razreda vezan samo na to drugo politično težnjo (saj mu pr va, dokler ne vključuje širšega socialnega gibanja, pušča do volj praznega prostora za nekoliko inteligentnejšo manipula cijo), vendar pa je druga alternativa privlačnejša in daje večji pregled nad položajem, ki glede na svoje primitivne pogoje, takšno tendenco tudi omogoča.

Interes "trde roke" se kaže v postopnem uveljavljanju zaprte hierarhične strukture oblasti, v izpolnjevanju od zgoraj zada nih nalog, v utrjevanju partije kot oblastniške sile ipd.

Obe tendenci z mnogimi podvariantami pa za zdaj še nimata značaja širokega družbenega dogajanja (razen parcialnih kon fliktov) - množicam je pač pripuščeno ploskati zdaj temu zdaj onemu, ki uveljavlja njihov samoupravljalški interes. Vpra šanje pa je, koliko časa bo takšna konfuznost še trajala, vp rašanje je, kaj se iz nje lahko izcimijo, če ne bo imel iniciative neki revolucionarni subjekt?

naša kramljanja

D.Štrajn
LEVIČARSTVO

V jugoslovanskih razmerah je levičarstvo koncentrirano po naših večjih mestih, kjer je z njim zastrupljen predvsem del študirajoče mladine. Ta del je nosilec t.i.m. "kritike vsega obstoječega, pri čemer je lahko samokritičen samo v primeru, če sploh ve, da obstaja.

O levičarstvu se nasploh veliko govori, smeji in joče, kar pa kaj slabo določa identiteto levičarstva. Sami t.i.m. levičarji, sicer izmučeni od otroških bolezni, pred koncem študija varno spravljani v JLA, po malem tudi v ugodnih družbeno-stanovanjskih razmerah naših humanih zaporov itd., v svoji zgodovinski in konkretno empirični mladosti (z izjemo nekaterih srednje-starih primerov t.i.m. družboslovcev, ki so po lastnih izjavah uspeli preključiti lupino stalinističnih silogizmov), imajo "kobajaj" veliko težav z določitvijo sebe samih, ampak se kar naprej vežejo na "širše" interese, hoteč se proglasiti za avantgardo, marcusejanske detonatorje, subjekte in za kaj vse, še jaz ne vem. Dejansko pa so levičarji skupini ce tistih ljudi po univerzitetnih centrih, kateri se med seboj prepirajo kot hudič, pa zato niso nič manj neločljivi prijatelji.

Da se ne bi več šli slepih miši: pri vseh teh levičarjih, katerih nekatere skupne ideje je vendar mogoče destilirati, je prisotna predvsem v nebo vpijajoča lažljivost.

Glavna njihova parola je SVOBODA. Toda pogledimo, kako empirično levičarji uresničujejo to nedvomno visokozvenečo in globoko donečo parolo. Med tem ko na vse strani čvekajo o svobodi, v resnici nasploh ljudem ODREKAJO (!) svobodo.

Tako npr. tovarišu Mirku Čanadanoviću odrekajo svobodo, da bi v AP Vojvodini imel RED; "njegovi" cenzuri odrekajo svobodo, da bi v skladu s podlago svoje svobode - Ustavo in včasih KZ - prepovedovala filme Žilnika in Makavejeva; odrekajo npr. svobodo tožilcem, da bi prepovedali strah vzbujajoče časopise, v sicer polno uveljavljeni svobodi tiska za dnevnike, spolnovzgojne revije itd.; družbi odrekajo svobodo, da bi vlagala v izobraževanje toliko, kolikor se njej po njenih izvoljenih predstavnikih zdi potrebno; zanikujejo tudi svobodo določnim narodom, ki bi se eventualno hoteli odcepiti od SFRJ, češ da tem narodom potem grozi propad; kričijo pro

ti svobodnemu vlaganju privatnega kapitala; so proti svobodni privatni zdravniški praksi; pljujejo na svobodo bank glede moči njihovih odločitev; rogajo se svobodnemu reševanju problemov socialne diferenciacije s samoprispevki in se konec koncev zoperstavljajo tudi svobodi igranja profesionalnih športov, ki sicer zelo ustrezno zapolnijo prosti čas našega delovnega človeka po dobro opravljenem minulem delu. (Jasno, da s tem seznamom še nisem izčrpal vsega!)

Ne da bi se še posebej ukvarjali z drugimi gesli jugoslovanskega levičarstva (kot so npr. široka demokracija, "dejansko" sa moupavljanje, kritična znanost, subkultura...), je ob tej subtilni analizi njihove glavne parole povsem jasno, kam ta govori pes moli taco. Povsem jasno je namreč, da je to levičarstvo, kolikor se ga je pač že zaredilo, nasprotno mnogim bistvenim interesom v naši družbi, ki je tudi po vsega spoštovanja vrednih uradnih mnenjih zelo komplicirana. Koliko časa še si bo ta družba privoščila, da jo bodo še dodatno kompicirali levičarji?

Ivan Urbančič:

LENINOVA "FILOZOFIJA" ALI O IMPERIALIZMU

"Na prvi pogled," piše v za-govoru (če kdo hoče, je lahko tudi predgovor), avtor pričujoče zanimive študije Ivan Urbančič, "bo morda videti misel te razprave ne le nenavadna, temveč prav pretirana in ne mogoča." Premisliti namerava namreč Leninovo filozofijo. Ali natančneje, tiste Leninove spise, ki veljajo za filozofske. Tak premislek, na daljše zato v uvodu pisec, pa je treba začeti pri tistem začetku, na katerem zanj ni vnaprej gotovo niti to, ali nekaj takega kot Leninova filozofija sploh obstaja, ali je sploh mogoče govoriti o Leninovi filozofiji, v kakšnem smislu je mogoče o njej govoriti, kaj je njena določena vsebina, in od kod tej vsebini njen pomen.

Ko za tem razpravlja o Leninovih pogledih na temeljna gnoseološka in ontološka vprašanja, pride Urbančič do spoznanja, da namreč Lenin v svojih "filozofskih delih" (zlasti v Filozofskih zvezkih ter v Materializmu in empiriokriticizmu) ni podrobneje razpravljalo o zgodovinskem materializmu, marveč je poglobljeno označil: orisal je razmerje med dialektičnim in zgodovinskim materializmom ter povzel celoten obseg zgodovinskega materializma z naslednjo mislijo: "Vsak posamezen proizvajalec v svetovnem gospodarstvu ima zavest o tem, da to in to spreminja v tehniki proizvodnje, vsak lastnik se za veda, da menjuje te in te proizvode za druge, vendar se ne ti proizvajalci ne lastniki ne zavedajo, da spreminjajo s tem družbeno bit... Tisto največje, kar je bilo narejeno, je to, da so bili odkriti zakoni teh sprememb, da se je v poglavitnih in temeljnih potezah pokazala objektivna logika teh sprememb in njihovega zgodovinskega razvoja, - objektivna v tem smislu, da je družbeno bit neodvisna od družbene zavesti ljudi... Najvišja naloga človeštva je zajeti to objektivno logiko gospodarske evolucije (evolucije družbene biti) v splošnih, in osnovnih potezah, da bi se ji kolikor mogoče natančneje, jasneje in kritičneje prilagodila družbena zavest naprednih razredov v vseh kapitalističnih deželah." (Mie, VI., 2).

"Prav zato," dalje ugotavlja pisec, "velja družbenozgodovinska dialektika (zgodovinski materializem) kot temeljna 'zakonitost' ali postava družbene biti Leninu za najvišjo nalogo človeštva in njeno odkritje za največje dejanje. Zgodovinski materializem (družbeno-zgodovinska dialektika) je emfatični, najvišji izraz in dovršeno utelešenje najbolj pristne, v sebi sami dopolnjene, same sebi gospodujoče brezpogojne volje do brezmejnega gospodovanja in stopnjevanja svoje moči, kar se (pri Marxu, Engelsu, Leninu in drugih) razkriva tako, da se na svoje vrstne način prav po tem razkritju samem obenem tudi že nekako za kriva in prikriva - in videti je, da je prav to prekrivanje po svojem načinu izkazovanja ideologija..."

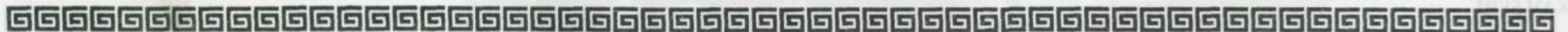
Še dalje, ko Urbančič v svoji razpravi že osvetli nekatere poglede na Leninovo interpretacijo imperializma, lahko preberemo: "Po vsem do sedanjem premisleku lahko tudi odgovorimo na naše začetno vprašanje, kaj je tisto, kar se uveljavlja in govori pod vnanjimi plastmi 'bana Ine Leninove zgolj razredne bojne ideologije. Nič drugega kot bistveni imperializem v vse zajemajočem pomenu, imperializem kot emfaza človeka. Leninova delotna misel je prikrivajoče razkritje bistvenega imperializma človeka nove epohe svetovne zgodovine. Tisto neposredno pomenjeno Leninovih besed in misli je gola bojno razredna (celo časovno in krajevno omejena) ideologija in to neposredno pomenjeno ali ta ideologija sama s seboj zakriva lasten pomenski horizont - to je tu v glavnih potezah prikazani bistveni imperializem."

Da se je Urbančič tako natančno lotil prav premisleka Leninove "filozofije" in njegove teorije imperializma, ni težko razložiti: "filozofija" je zato, ker ni v celotnem Leninovem opusu nikjer povsem eksplicitno podana, imperializma pa, ker živi v naši zavesti predvsem ali zgolj njegov zožen, pejorativni pomen. Osvetliti ta vprašanja pa se je avtorju zdelo potrebno - v veliki meri mu je to uspelo, tudi s tem, ko je odprl vrsto novih vprašanj - iz še nekaterih razlogov: Premislek Leninove misli namreč ne zadeva samo njegove misli, temveč prav tako tudi Marxove in Engelseve in kot tak kaže svoj izvor v novoveški metafiziki od Descartesa do Hegla, je skratka neka prevratna zaostritev in dvoštevitev vse novoveške metafizike. Še pomembnejše pa je brzokone drugostališče: "Kakor so Engelseve in Leninove čisto filozofske teze v svoji vnanji obliki (v svojem eksplicitno izrečenem) videti kot močno vulgarno rizična Marxova filozofska misel, globoko pod ravnijo njegovega 'zgodovinskega materializma', tako so njune teze po lastnem, a neizrečenem, bistveno zgodovinskem pomenu pravzaprav način dosledne radikalizacije Marxove misli. To pa seveda od nas zahteva, da Engelsevih in Leninovih filozofskih tez ne jemljemo brez-miselno v zakup, da jih ne ponavljamo zgolj v njihovem vnanje izrečenem, temveč poskusimo prej premisliti tisto, kar te teze izrekajo na način neizrečnosti in kar je zgodovinsko bistvenejše."

Ker v teh nekaj skopih stavkih še zdaleč ni bilo mogoče povedati vsega o Urbančičevi miselnosti prehojeni poti oziroma njegovih izsledkov, še dalje poenostavljati, bo brzokone najbolje - če izvzamemo možnost, da se sami potrudite po enaki poti -, da se ob koncu še enkrat vrnemo k njegovim, v tem pogledu dovolj značilnim besedam: "Če misel te razprave ne bi bila vsakomur takoj razumljiva, bo - če odštejemo neogibno nepreciznost momega izražanja - razlog najbrž v tem, da noče ponavljati že do obrabljivosti ponovljenega in zato samoumevnega, ker se trudi premisliti že zdavnaj mišljeno in zato nenavadno in 'nerazumljivo'..."

Urbančičevo razpravo, ki brez dvoma predstavlja pomemben prispevek k naši razmeroma skromni tovrstni strokovni literaturi, je v zbirki "Znamenja" (št. 20) izdala mariborska založba Obzorja. Knjigo je opremil Marko Pogačnik.

I. Illich

EKOLOŠKA RUBRIKA

(To je prvi iz serije štirih člankov napisanih posebej za Tribuno, ki govorijo o problemih okolja in o rešitvah teh problemov.)

Donna Brookman in Bob Knight

I. ONESNAŽEVANJE OKOLJA

Po mnenju znanega ekologa dr. Paula Ehrlicha, je bilo pred 6000 leti na Zemlji okoli pet milijonov ljudi. To je bil čas, ko so se razvijale prve večje družbene skupine. Predvidevamo pa, da je bilo pred milijoni leti to število za polovico manjše.

V 8000 letih - do približno 1650 našega štetja - je število ljudi doseglo pol milijarde, torej se je vsakih tisoč let v tej periodi podvojilo. Znova se je podvojilo leta 1850 - torej v dvesto letih, in spet leta 1930 - samo 80 let pozneje. Do danes pa se je znova podvojilo, torej v malo manj kot 40 letih: človeška populacija se sedaj približuje štiri milijardam. S takim tempom se bo znova podvojila ob koncu stoletja, mogoče v 30 letih. Jasno je, da se to ne more dolgo nadaljevati.

Dr. Ehrlich je opozoril, da je nemogoče preprečiti propad nekaterih narodov, npr. v Indiji. V naslednjih desetih letih jim zaradi nekontrolirane natalitete grozi lakota. Predlagal je celo, da bi takim narodom ustavili vso pomoč, da bi tako rešili druge narode, ki imajo še vedno možnost obstajati. Neverjeten predlog, toda mogoče ima prav.

Najvažnejši faktor je hrana. Izredno opevana "Zelena revolucija" je v nevarnosti, da bo zaradi uporabe pesticidov, hibridnih žit in drugih modernih dosežkov kmetijstva, s katerimi povečujemo svetovno produkcijo hrane, hitro propadla. Visoko donosna hibridna žita zahte

vajo močna kemična gnojila, vrh tega pa so neodporna proti insektom in raznim boleznim. Izkazalo se je, da so insekti, ki se hranijo z umetno pridobljeno žitno, odporni proti novim pesticidom. Rezultat tega je, da novi rodovi imunih insektov lahko uničijo celotne žetve. Velik del lanske letne žetve v Ameriki je propadel ravno zaradi tega.

Pesticidi prinašajo tudi druge nevarnosti. Ogrožajo naravno ravnovesje v naravi, s tem da uničijo kakšen insekt ali žival, ki je potrebna za kontrolo drugih. Tako je uničen neki insekt, vendar pa se pojavi drug škodljivec, ki doslej ni bil pomemben. Rešitev je v uporabi novega pesticida za kontrolo novega škodljivca, to pa vodi v problem nenamernega uničevanja koristnih insektov itd. Pa tudi učinek kemičnih snovi na človeka in kmetijske pridelke ni dovolj raziskan in upoštevan. Kmetje so zaradi stika z nekaterimi kemičnimi pesticidi visoke koncentracije že umirali, druge kemikalije pa prinašajo bolezni s sadjem in žitom.

Uporaba močnih kemičnih gnojil ima tudi nekatere nepredvidene posledice. Ko jih dež odnaša s polj v reke in jezera, oskrbuje vodne rastline in alge s hranljivimi snovmi; rastline se čez nekaj časa razrastejo tako na gosto, da zapirajo vodne poti in ker porabijo ves kisik, v vodi povzročijo propad celotnih ribjih populacij. To sva videla na lastno oči v Ameriki, in to se še vedno dogaja.

Ogledimo si stanje tu, v Sloveniji. Tudi tukaj, kot povsod po svetu, živi vedno več ljudi v mestih. Tekma v industrializaciji jih je privedla v to: zaposlitev je v mestih in z njo denar za nabavo novih proizvodov v in možnosti okoriščenja z dobrinami takega industrijskega reda. S temi dobrinami pa prihajajo veliki stroški, ki jih spoznavamo šele sedaj. Onesnaženje zraka in vode je že preočito: psihološka in fiziološka nevarnost hrupa za množice ni dovolj otipljiva, zato pa nič manj nevarna.

Onesnaženi zrak Jesenic - v eni najlepših gorskih pokrajin sveta - se širi v dolino kot rjava megla. Neočistne odplake mest in naselij zastirajo struge in reke.

Včasih je zadoščalo, če je voda stekla "prek desetih kamnov" in se tako očistila že v strugi. Toda to je bilo tedaj, ko je bilo manj ljudi, ko so bila mesta manjša, ko tokovi niso bili preplavljeni z ogromnimi količinami odplake in industrijskih odpadkov, ki se sedaj izlivajo v reke v mestih, kakršno je Ljubljana.

Avtomobil predstavlja še resnejši problem. Neraščanje števila avtomobilov je omogočilo ljudem, da bolje uresničujejo možnosti pri delu in družbenih stikih. Center Ljubljane se razvija tako grozeče hitro, da v njem kmalu ne bo več mogoče živeti in nakupovati. V tej smeri ne vidimo nobenega resničnega napredka. Tako imenovane "rešitve" transportnih problemov so poenostavljene na razširjanje cest, ožjenje pločnikov in odstranjevanje dreves, ki so nam nekoč pomagala omiliti in humanizirati življenje na ulici v središču mesta. S takim rešitvam vedno bolj prepuščamo možnosti za zabavo in človeško dostojanstvo brezobzirni tiraniji avtomobilov.

Istočasno dovoljujemo, da se mesta širijo nenačrtno, pri tem pa zmeraj bolj onemogočamo avtobusni promet, tako postaja avto nezogiben. S širjenjem mesta in z avtomobili prihaja potreba po novih cestah. Vsaka cesta veliko stane, vendar tako malo služi ljudem.

Nekajminutni prihranek časa pri potovanju ne odtehta vseh navedenih dejstev. V Los Angelesu je tretjina zemlje tlakovana, to so ceste in parkirni prostori. Težko najdemo zelen park, in celo tam se ne moremo izogniti hrupu in onesnaženju, ki ga povzročajo avtomobili. Ali je to napredek? Če ni, ali se mu pri nas lahko izognemo?

Združene države v tej industrijski dirki vodijo. Tam so najbogatejši ljudje; imajo več vseh tistih stvari, ki si jih vsi želimo. Koliko pa nas to blagostanje stane? Če ocenjujemo razmerja v svetovnem izkoriščanju naravnih bogastev, vidimo, da jih samo ZDA porabijo 40 do 60 odstotkov. Torej ZDA s približno 6% svetovne populacije izkoriščajo približno polovico vseh naravnih bogastev.

Kaj bi se zgodilo, če bi vsi porabili toliko kot Združene države? Preprost račun nam pokaže, da bi bila zemeljska bogastva že osemkrat porabljena. To bogastvo - nafta, premog, minerali in kovine - je nenačrtno in omejeno. Strokovnjaki pravijo, da je izčrpanje celo danes prehitro. Obstaja možnost, da bodo pomanjkanja važnih naravnih bogastev vodila v masovno zlorabljanje moči, v grožnje in celo v vojno. To pa bo verjetno povzročilo še večje socialne razlike, ki danes med različnimi narodi že obstajajo.

Tukaj lahko nadaljujemo v nedogled. Ostaja pa še veliko problemov okolja, ki jih nismo niti omenili. Govorimo je, da je neskončno naštevaje pritožb in zastrašujočih opozoril pretirano. Mogoče ste o tem že slišali, pa se vam je zdelo preveč ekstremno, da bi bilo resnično. Ali pa ste mogoče mislili: "Če je to res, tedaj mora nekdo to nadzorovati." Živimo vsem svetu in mednarodne organizacije se te problema tike gotovo zavedajo. "Mene pa se to ne tiče," pravite, "saj sem ne pomemben vsakdanji človek. In meni se vse skupaj ne zdi tako kritično."

Če to vaše prepričanje, je zgrešeno. Naslednji članek iz te serije, "Tlačani" ("The Villians"), bo pokazal vzroke današnjega onesnaženja okolja. Pokazal pa bo tudi, kako globoko se vas v resnici to tiče. (prevod M. Ž.)

UTEMELJITEV PREDLOGA ZA ŠTUDENTSKEGA PROREKTORJA

Univerza je institucija, v kateri se izražajo splošni odnosi neke skupnosti:

a) socialni prerez univerze izraža v vseh pogledih vladajoče strukture - po razmerju med socialno strukturo na univerzi in družbeno strukturo je mogoče opredeliti socialne manjšine, odprtost družbe, vendar je ta kazavec delan - socialna država modernega tipa je te zapore sprostila - njena naloga ni toliko fiksiranje obstoječe vladavine slojev (ali razreda), ampak bolj ustvarja okolje za vseobčo odvisnost, za konsenz, sporazum v družbo. Univerza tako pridobiva novo vlogo elitnosti in privilegija: to je nagrada za najbolj pokorne in najbolj konformne - univerza se spreminja v golo funkcijo, študent v atom neke proizvodne organizacije, ni več potrebna univerzitetna skupnost;

b) kombinacija proizvodnega in družbenega položaja študenta ustvarja posebno funkcionalno in reprezentativno vlogo univerze kot skupnosti študentov:

- združevanje v množičnem procesu znanja, ki so oblikuje v različnih družbenih in družabnih tvorbah (neformalne skupine, neformalne študijske afinitete, družbena angažiranost), razmerje se postavlja v enakem razmerju diferenciacije kot v njegovi osnovi - tako kot se spremeni neka teritorialna enota v grupo - se tudi univerza lahko združi (primer je študentski revolt v Beogradu);

- komunikacije vključujejo univerzitetno skupnost v neki nadnacionalni prostor - pri tem ne gre za toliko obojani nacionalni nihilizem. Nastajajo številni kanali za nastopajočo subkulturo. To je tudi reprezentativna vloga univerze: študentski vzorec predstavlja, a ne bistveno, neko družbo;

- študij je množični pojav v obdobju, ko se osebnost utrjuje, zato se najčisteje pokažejo tiste točke družbe, na katerih svobodni individuum pod pritiskom represije konformizma odmiri - pri nekaterih dobiva ta pojav funkcijo sprostitve, ne pa kreacije; toda to je nujna zakonitost odtujevanja, ki celo procese dezalienacije spravi v uspešne kanale odtujitve;

c) v splošnem je to institucija, ki v svoji tradicionalni obliki ohranja celovito družbeno funkcijo znanosti (ki je lahko bolj uspešna na kakšnem gospodarskem institutu, a zato tudi bolj enostranska, ker ji manjka specifično socialno ozadje množičnega stika med generacijami v reprodukciji znanosti). Pogoj njene uspešnosti je relativna avtonomija, ki je univerzi zakonito imanentna; ko se izgubi zadnja kaplja avtonomije, uni verze ni več.

To so značilnosti univerze, ki jih je bilo treba navesti zaradi temeljne vloge univerzitetne samouprave v obstoju univerze. Pravim: univerza je mogoča samo samoupravno, samo uprava omogoča univerzo. Če je univerza samoupravna, je Univerza. Toda dosedanje izkušnje kažejo, da je bil razvoj avtentične univerzitetne samouprave zanemarjan. Posledice so:

- ločitev študija od druge družbene dejavnosti, kar bi lahko imenovali osiromašenje prakse;

- ločitev na univerzitetno administracijo in študentsko skupnost.

- ločitev na študenta in učitelja z vsemi posledicami avtoritarnosti;

Z vsemi temi odtujitvami se ujema tudi ločevanje študija od kraja bivanja, slaba tehnologija študija itd. Vsaka količnik zdrava koncepcija univerzitetne reforme mora imeti na vidiku (vsaj) te tri vidike, ker končno ni kaj drugega kot politični program, s katerim hoče univerzitetna skupnost dobiti ustreznost v odločanju o sebi v neki družbi. Res je, da je šele s kompletno spremembo družbe mogoče korenito spremeniti tudi univerzo, toda univerza ni poklicana niti sposobna napraviti revolucije neke skupnosti - to je naloga vsakega posameznika na njej, ne pa nje kot institucije. Tako smo prišli do sinteze: univerza mora kot institucija porajati človeka globalne prakse.

Za sedaj lahko vidimo, da so bile mnoge oblike samoupravljanja vnašane na univerzo povsem avtomatično, ne glede na njen poseben položaj in vlogo. Med seboj so se izoblikovali zelo oddaljeni nivoji samouprave, ki pa prav zaradi neorganosti niso zaživel, zato so se posamezne institucije, ki so odražale tako samoupravo, uveljavile samo parcialno. S tega vidika je treba gledati tudi na iniciativo za študentskega prorektorja. Gre za izpopolnjevanje samoupravne strukture, ki ima neko spodnjo mejo učinkovitosti, če naj sploh bo samouprava. Tega pa ne moremo napraviti brez spodbujanja delovanja celotne skupnosti študentov, kar pa ne sme imeti karakter kratkoročne sezonske okrepitev. Iznajti moramo take oblike, ki bodo potiskale študente v vse ravni prakse tako nujno, kot je za obstoj univerze nujen študij. S tem bi se učinkovito ognili vedno prisotni nevarnosti grupšenja, ki bi prevzelo vodstvo in se kot tako ustoličilo. Toda najprej je treba univerzo poenotiti:

- da bomo uskladili institucije (v tem primeru učne programe, oblike študija, interdisciplinarnost),

- da bomo zagotovili komunikacijsko enotnost (prostorsko enotnost, delovno enotnost - obveščanje o dejavnosti na funkcionalni in na ekspresivni, afirmativni ravni),

- da bomo z enkratno politično akcijo očistili fakultete vseh arhaizmov in predpotopnih profesorjev in metod,

- da bomo oblikovali ustrezní akcijski program za reformo univerze.

V dokumentih o samoupravi na jugoslovanskih univerzah je razvidno, da je dan velik poudarek na študentsko participacijo: v posameznih organih jih je (v univerzitetnih svetih, PZS, študijskih komisijah) sorazmerno dosti, je pa vprašanje, kaj lahko kot predstavniki institucij (ker so del univerzitetne strukture) naredijo.

Vzemimo konkreten primer: po statutu ljubljanske univerze sta mogoča poleg rektorja dva prorektorja, ki pa ne moreta biti študenta. V Beogradu in v Zagrebu je to mogoče, saj tri prorektorje volijo izmed vseh univerzitetnih delavcev, enega od njih tudi izmed študentov. Bolj kot možnosti izvolitve so pomembne njihove vloge. V Zagrebu so na primer zadolžili prorektorja za študentske materialne probleme, s čimer se je spremenil v navadnega uradnika. Mnenja sem, da bi moral biti naš prorektor bistveno povezan z osnovnim delovnim procesom na univerzi: s produkcijo in reprodukcijo znanosti. Toda njegova osnova ne bi bila med univerzitetnimi uradniki, ki skrbijo enostransko predvsem za funkcioniranje, ne pa tudi za organski obstoj univerze. Zasidran bi bil v skupnosti študentov, ki naj bi počasi prevzela vse funkcionalne vidike družbenega organiziranja študentov, pa tudi profesorjev.

Prorektor bi bil vrhovni izvajalec in koordinator študentske študijske iniciative. Njegovo delo bi bilo organizirano prek fakultetnih študijskih komisij, vodil pa bi študijsko skupino pri IO ŠŠ, sestavljeno iz predstavnikov vseh fakultet po ustreznem ključu.

Študijska skupina pri IO bi imela te naloge:

- združevanje študijske politike vseh fakultet,

- bila bi osnovni nosilec komuniciranja o študijskih zadevah v ŠŠ

- za akcije vseuniverzitetnega pomena (skupščine, tribune),

- in sodelovanja z vsemi študijskimi forumi na univerzitetni ravni.

Naloge študijskih komisij na fakultetah bi bile:

- razprave o učnih programih, kar bi bil obvezen uvod v neki predavani predmet, ki bi se pod vplivom te razprave lahko tudi spremenil;

- organizacija svobodnih kateder, neregularnega študija,

- iniciativa za reformo študija, za samoupravne odločitve,

- izvajalec glasovanj za reelekcijo profesorjev.

Vsi ti organi bi imeli funkcionalnost v sistemu študija, tako da stvar ne bi bila zgolj na amatersko - volonterski osnovi. Ko smo že govorili o reelekciji, bi predlagal naslednje: študentska skupnost bi se vključila v ta proces kot eden odločilnih elementov, pa čeprav ji nekateri ne priznavajo zrelosti in razsodnosti. Kadar bi šlo za glasovanje o profesorjih, bi morali izreči svoja glasova tako profesorska kot študentska skupnost. Z enotnim glasom bi bila stvar rešena, treba pa bi bilo najti soglasje za primer, če bi se profesorju odrekli profesorji, študent je pa ne ali narobe. Pa še o možnosti:

Po organizirani razpravi, ki bi morala zajeti vse fakultete, bi se pogovorili z rektoratom za spremembo statuta (iz 69. leta), predvsem člena 32 in 39, ki govorita o vlogi in načinu izvolitve prorektorjev, uzakoniti bi bilo treba novo funkcijo (vlogo) študentskega prorektorja. Pri globalno začrtani akciji bi bili sposobni dobiti prorektorja šele na redni letni univerzitetni skupščini, kar bi tudi ustrezalo. V tem času bi morali najti primer nekega človeka.

Toda volitev prorektorja je v tej akciji manjša naloga. Na fakultetah je namreč treba oživiti študijske komisije in jih vključiti v normalen študijski proces, jim določiti delo. S tem, mislim, bo dosti več dela kot s prvimi.

V. Torkar

ALTERNATIVNA VLOGA ARHITEKTA

Ko se B. Cizej v eni prejšnjih številčk sprašuje: In kam sedaj iz osamljenosti in zaprtosti, v katero je morda po lastni krivdi padla Tribuna se takoj pokažeta dve poti: preiti od verbalnega radikalizma v radikalno akcijo ali pa razširitev koncepta. Da je to verbalni radikalizem, postane jasno ob ugotovitvi, da študentskega gibanja ni več, s tem tudi akcije ni več. Prva pot je jasno kislo jabolko in ga ne kaže ugrizniti. Preostane pač tisti vedno dani izhod: razširitev koncepta. Tako razširjanje koncepta je kapitulacija določenega koncepta. Lahko bi razglasili glavnega urednika za tisto, za kar je on nedavno tega obsodil vse ljubljanske študente da so šle. Zanimivo bi bilo raziskati in zvedeti, iz kakšne situacije se rojeva vprašanje: In kam sedaj, in odgovor: razširjanje koncepta. Ni to le posledica "kajle v rit", ki jo je dobilo sedanje uredništvo, ki je napelo radikalizem do skrajne meje, ali pa je to samo spoznanje, da se doseženo ne da preseči z isto garnituro urednikov.

Gluh pravi: Slišal sem, da...

Slep odgovarja: Bomo videli...

V koncept razširjanja se vpisuje področje arhitekture (poimeno vane v najširšem smislu: oblikovanje okolja) kot eno izmed morebitnih žarišč radikalne prakse študentskega gibanja.

Iskanje žarišč in opornih točk za študentsko gibanje je značilno za vse študentske forume (IO, Tribune, UO...), odkar se je gibanje na filozofski fakulteti izživel in domala ugasnilo. Možno je zaslutiti premik žarišč radikalne akcije od dosedanjega monopola filozofske fakultete na druge, do sedaj pasivne fakultete (kemija, arhitektura, ekonomska). Gotovo je na teh fakultetah ogromna latentna energija, ki bi jo bilo mogoče sprostiti in kanalizirati za oživljanje in iskanje novih poti študentskega gibanja. Dosedanji monopol in prevlada filozofov je verjetno bolj škodila kot koristila študentskemu gibanju kot celoti. Gotovo so poti in načini, kako prebuditi speče, pasivne fakultete, le da jih tisti, ki so bili že zbujeni, niso uporabili, čeprav je bila njihova revolucionarna dolžnost to storiti. Kaj naj gredo ti revolucionarji med delavce in kmete, če niso stopili do lastnih kolegov iz drugih fakultet? Sedaj ko se na različnih fakultetah kažejo težnje k prebujanju, bi bilo koristno te težnje spodbuditi. V tej zvezi je dobrodošlo odpiranje Tribune, ne glede na to, kako je do odpiranja in razširjanja koncepta prišlo.

K pisanju o arhitekturi, šoli in dogajanjih okrog nje me je med drugim sprovociralo tudi ustanavljanje alternativne univerze ("potrebno je čimprej nekaj storiti"), ki jo mi (soba 25, del tretjega letnika, in nekateri drugi) na neki nedefiniran način živimo že dve leti. Projekt Vegova, ki je v trenutku odkril žarišče gibanja na arhitekturi, je le zunanji odraz alternativnih procesov med nekaterimi študenti višjih letnikov. Tukaj ne bom pisal o zaudarjanju te šole niti o ignoranci sloverke strokovne javnosti do te šole, čeprav je vsem znano, kakšne razmere vladajo na njej. Ne bom pisal, kako cvetejo projektantski posli in kako stojijo delnice posameznih profesorjev na črni borzi. Za nič na svetu ne bom pisal o polprivatnih birojih na šoli, o staroogrskih programih in metodah, o tem, da ima lahko en profesor štiri predmete itd. Niti o študentih ne bom pisal, o dadaističnem dejanju sranja dreka po hodnikih, o pisanju parol po zidovih šole, o tem, da straži čuvaj ponoči šolo pred študenti... Škoda besed. Vsega tega je vredna posebnost študija in raziskava.

Pisal bom le o lastni izkušnji alternativne šole, ki sem jo živel zadnji dve leti, ko smo bili (studio prof. Ravnikarja) po neki modri ideji pahnjani v prostor brezdelja in svobode. Danes se pred nami odpira nov pristop in novo pojmovanje arhitekture in vloge arhitekta.

Doslej so arhitekti dobivali naročila za rešitve (urbanističnih, arhitektonskih, oblikovalskih) problemov. Posel in delo arhitekta je bilo dano od zunaj. Sprejemal je naročila ali pa je sodeloval na natečajih in upal na zmago in naročilo-realizacijo. Bistvena in pomembna je bila za arhitekta izvedba. Izvedbe pa so mu naročila in diktirali drugi. Ti drugi so oblast, svet finančne moči. Arhitekt je moral biti pakter z oblastjo in tako njen izvrševalec. Bil je tisti, ki je ovekovečil določen oblastiški svet. Danes je to bančno-konsumski svet. Vedno je bil arhitekt vezan in podrejen, pokoren, hlapec oblastniku, gospodarju. Vedno mu je bil problem dan, prinešen kot naročilo, ukaz, odločba, sodba in obsodba. Navidezna naprednost in svoboda natečajev se ravno tako izkazuje kot zaprtost, vezanost, pogojnost. Postavljeni so pogoji, ki jih postavljajo prav tako "oni". Pogoji že kažejo na rešitve. Dana je začetna ideja, ki je gonilo in usmerjevala izvedbo. Arhitekt je že od vsega začetka vezan, nesvoboden, suženj neke ideje-realizacije. Realizacije se navadno zavlečejo v leta in leta. Arhitekta zapirajo in uklepajo v določen kalup mišljenja iz katerega sledi otopelost, pasivnost, enodimenzionalnost. Izgubi se stik z realnostjo. Arhitekt se tako izživi in izživlja v eni sami ideji-realizaciji. Mi se temu odrekamo! Šele iz brezdelja smo lahko spoznali, kako nismo imeli prej časa za razmišljanje. Študenta zaposli do onemoglosti, pa bo dal mir, ne bo razmišljal in pizdaryl čez sistem. Doslej nam je bila naloga, problem vedno prinesen na listku ali po zapovedi kakega asistenta. Nismo razmišljali in se spraševali, kaj pravzaprav delamo, slepo smo se vrgli v grafično onaniranje. Bistvo te šole je v samovšečni grafiki in lepoti videza. Vse je bilo bolj važno kot izvirna misel. Ko pa smo bili prepuščeni sami sebi, ko nismo dobili nobene naloge ni bilo nobenega predavanja, nobenih vaj, smo v začetku izgubljeno tavali, kajti od osemletke dalje smo samo pasivno sprejemali podatke drugih. To, da smo morali sami najti problem, si izbrati nalogo, nas je prisililo, da aktivno opazujemo, začutimo, zaživimo svet, v katerem živimo. Iz pasivnosti smo morali po neki notranji nujni preiti k akciji in reakciji. Iziti smo morali iz slonokoščene stolpa samovšečnosti. Problemi, ki so bili vedno servirani, so povzročili le to, da smo se odtujili resničnemu svetu v svet za risalno mizo, v kroženje notraj stroke, v zapiranje in pasivnost. Spoznali smo, da moramo iti v akcijo, v kativno in kritično spremljanje in spreminjanje sveta. Sami moramo najti probleme in jih poizkusiti rešiti. In našli smo jih! Našli smo jih na šoli, v mestu, svetu, v nas samih. Glasilo AA, študentske katedre, raziskave raznih problemov okolja (zakaj so stanovanja draga, hiše mehka, prostorski razvoj univerze, monorail, problemi gradnje, ljubljanski promet, informacijski sistem, izraba podstrešja za stanovanja, pneu konstrukcije), eksperimentalni posegi mestni prostor (projekt Vegova) so odraz mišljenja in delovanja, ki je bistveno drugačno od dosedanjega. Našli smo alternativo in jo tudi doneke mere realizirali. To, da napišemo na črne planke, ki pokrivajo Robbov vodnjak: „Tu spodaj skrivajo Robbov vodnjak,“ je navidez naiven stavek in sanjsko dejanje infantilno. Toda kaže na neki nov način mišljenja in delovanja. Novo je to, da smo aktivno prisotni.

Drug primer, iz katerega je razvidna spremenjena vloga arhitekta v družbi in možnost pohoda skozi institucije, ki ne deluje zgolj na verbalnosti, je delovanje skupine štirih študentov izrabo neizkoriščenih podstreh za stanovanja. Samoumevno in vsakomur znano je, koliko praznih podstreh je v Ljubljani. Problem je v tem, kako omogočiti uporabo podstreh za stanovanja. Stanovanjski problem je v tem, da

Intervju s psihologom Vladom Arzenškom, sodelavcem FSPN

TRIBUNA:

Vaša razprava "Slovenija na koncu ideologij" (Problemi 91-92., julij-avgust 1970) se končuje s stavkom: "Lahko to rej pričakujemo, da se bodo nadaljevali procesi depolitizacije Slovencev (liberalizacija in funkcionalizacija družbe) in da je ideja o politizaciji Slovencev (obnova gibanja in njegova institucionalizacija) danes socialna utopija."

Od časa, ko je bila objavljena ta razprava, smo bili v Sloveniji (Jugoslaviji) priča vsaj trem dogajanjem, ki jih je mogoče interpretirati tudi tako (kot gibanje oz. politizacija), da nasprotujejo vaši globalni napovedi:

- a) študentsko gibanje (zlasti "vroča pomlad 71" v Ljubljani
 - b) akcija 25. poslancev, zlati pa
 - c) dogodki po 21. seji predsedstva ZKJ; "razredna linija", krepitev vloge ZKJ, administrativno in idejnopolično uveljavljanje marksizma, zvezano z akcijami proti idejnopoličnim nasprotnikom (Problemi, Kramberger, Tribuna. . .)
- Kako ocenjujete vsakega od teh dogajanj?

V. Arzenšek: težave nam dela polivalentnost pojma "liberalizacija". Liberalizacija je privatizacija človekove eksistence. Danes govorimo o "potrošništvu". V klasični terminologiji gre za razliko med "državljanom" in "buržujem". Kontradikcija liberalizacije seveda ni centralizacija politične oblasti, ampak "politizacija" v smislu aktivne participacije prebivalstva pri urejanju javnih zadev. To je seveda infraskruturno stališče, ki definira "monetarno motivacijo" prebivalstva kot institucionalni element sistema (apolitična konsumacija prostege časa) in ne kot reaktivno formacijo, ki je posledica represije s strani institucionalnih struktur. Ljudje se lahko "do bro počutijo v odtujenosti". Koncept sreče je bil vedno kontrarevolucionaren, samo da je takšno izhodišče za sociologijo nesmisel, ker obravnava "pozitiviteto eksistence".

a) Ali imamo v Sloveniji študentsko gibanje? Oglejmo si nekaj definicij socialnega gibanja in njegovih učinkov. Gibanje je kontinuirana kolektivna akcija za ustanovitev novega življenjskega reda. Gibanje je kompleksna, ekstenzivna in kontinuirana kolektivna akcija za doseganje cilja, ki naj temeljito spremeni družbeni red. Gibanje je kolektivna akcija, ki presega lokalno skupnost in posamezen dogodek ter vključuje sistematsko prizadevanje po spremembi mišljenja, vedenja in socialnih razmerij. Gibanje je kolektiviteta, ki kontinuirano deluje za ali proti spremembi v družbi, katere del je. Skupna frustracija ali uporno vedenje nista zadostna za razvoj gibanja. To lahko pripelje zgolj do kratkotrajnega vedenja množice. Potrebna je vizija in vera v možnost drugega stanja stvari ter trajna organizacija, ki je predana realizaciji te vizije. Najbolj značilen produkt socialnih gibanj je nastanek in stabilizacija novih institucij in novih oblik socialne organizacije. Iz teh definicij izdvojimo dva elementa, ki sta verjetno za gibanje najpomembnejša: 1. relativna neodvisnost od institucionaliziranih struktur, 2. kontinuiteta. Če uporabimo ta dva kriterija za analizo študentskih akcij v Sloveniji, ugotavljamo, da se situacija od 1970 do danes ni spremenila: v Sloveniji študentskega gibanja ni.

b) Akcija 25 poslancev je bila zametek tako imenovanega institucionalnega konflikta, ki ga definiramo kot konflikt med dvema institucijama (parlament, partija), ki sta institucionalizirali kontradiktorni vrednoti. Konflikt se je razrešil tako, da so institucionalne strukture (tudi parlament) akcijo obsojale, enega od poslancev pa pripravile do odstopa. To seveda nima nobenega opraveka z gibanjem.

c) Dogodki po 21. seji predsedstva ZKJ so tudi v Sloveniji privedli do povečane aktivnosti sodnih organov (predvsem pri pregonu gospodarskega kriminala) in organizacij Zveze komunistov. Čeprav je seveda možno, da se institucija spremeni v gibanje, pa je konkretno tako, da je ideološka aktivizacija komunistov v delovnih organizacijah, kjer naj bi se realizirali interesi delavskega razreda, minimalna in docela nezadostna za spremembo strukture moči, ki je bistvo stvari.

TRIBUNA:
Politično angazirana javnost že nekaj časa registrira in kritično zira naslednje pojave v delovnih organizacijah: nestrokovnost, klike, hierarhične odnose, neomejeno in nekontrolirano samovolje vodilnih; nekateri študenti pa razpravljajo o možnosti za politizacijo delavcev (s tem v zvezi). Kakšne so po vašem mnenju možnosti za tako politizacijo in kakšne posledice bi eventualna politizacija imela za razmere v naših podjetjih?

TRIBUNA

Izdaja IO Ss LVZ - Uredništvo in uprava 61000 Ljubljana, Trg revolucije 1/II - Telefon 21-280 - Tekoči račun: 501-8-78-1 - Rokopisov ne vračamo - Tiska tiskarna KZ Videm - Dobro Polje - Poština plačana v gotovini - Letna naročnina 25 NDin.

Študentski časopis urejajo: Franko Adam, Boris Cizej (odgovorni urednik), Mladen Dolar (glavni urednik), Milan Jesih, Marjan Pungartnik, Darko Štrajn, Bora Zlobec (sekretar in lektor), Jaša Zlobec.

Tehnični urednik: Tomo Podgornik
Fotografije: Franc Drev, Janez Breclj
Sodelavci: Milan Dekleva, Jure Detela, Stane Hočevar, Jože Konc, Pavel Kristan, Tomaž Kšela, Andrej Medved, Jure Mičur, Jernej Novak, Janez Stergar, Marko Slodnjak, Ivo Svetina, Mladen Švare, Vinko Torkar, Cvetka Tot, Milenko Vakanjac, Peter Vodopivec, Vinko Zalar, Pavle Zgaga, Aleksander Zorn.

V. Arzenšek: Možnosti za delavsko gibanje v Sloveniji so minimalne. Sociologija je izoblikovala dve teoriji o nastanku socialnih gibanj: teorijo deprivacije in teorijo množične družbe. Teorija deprivacije vidi razloge za gibanje v stratifikacijskem sistemu družbe, se pravi v neenaki distribuciji dobrin, moči in ugleda. Za teorijo množične družbe je gibanje posledica progresivne eliminacije integrativnih vezi med individui in globalno socialno strukturo. Izolacija, izkoreninjenost in tesnoba nista nesmiselne eksistence povzročajo kolektivni beg v varnost socialnega gibanja. Tudi ta teorija meni, da je gibanje sistematska posledica stratifikacije. Največ kandidatov za gibanje je v tistih slojih družbe, ki imajo najmanj povezave z družbenim redom, saj so tisti, ki imajo najmanj priložnosti za participacijo v formalnem in neformalnem življenju skupnosti. Najbolj odtujeni obstoječim institucijam. Delavski razred je najbolj odtujen družbenemu redu, ne zgolj zato, ker dobiva manjše nagrade, ampak tudi zato, ker ima najmanj priložnosti, da v njem participira. Teorija množične družbe bi lahko prevedli v operacionalizirano strukturo s pomočjo naslednje raziskovalne hipoteze: čim bolj neizobraženi, neinformirani, ne participativni in socialno izolirani so pripadniki delavskega razreda, tem močnejša je njihova težnja k levemu radikalizmu.

Seveda so med obema teorijama tudi bistvene razlike. Marksistična teorija deprivacije koncipira socialni sistem kot kontradikcijo razrednih interesov, ki so posledica strukture produkcijskih razmerij, se pravi dane alokacije redkih virov. Teorija množične družbe koncipira gibanje kot iracionalno in reaktivno formacijo. Delavski razred ni radikalen zaradi ekonomskih interesov in racionalne kalkulacije sredstev in ciljev, ampak zaradi desperatne osameljnosti. In gibanje mu omogoča zaščito in občutek pripadnosti v kaotični družbi. Toda skoraj vsi profesionalni revolucionarji, od Lenina do Guevare, so videli, da frustracije in osamljenost delavskega razreda ne zadostujejo za podporo revolucionarnemu gibanju. Levi radikalizem kot kompleksna politična orientacija ni zgolj posledica emocionalne predispozicije, ampak zahteva obdobje intelektualne elaboracije, ki situira afektivno fenomenologijo delavskega razreda v globalni interpretativni okvir koherentne teorije razredov, razrednih interesov in razrednega konflikta. Tako smo prišli do tretjega elementa naše diskusije: do funkcije, ki jo imajo v socialnih gibanjih politične organizacije in ideologije.

Naše sociologijo čaka naloga, da na podlagi operacionalizacije obeh teorij socialnega gibanja razloži, zakaj v Sloveniji nimamo razrednega gibanja in razrednega boja. Hipotetsko bi lahko odgovorili takole:

1. povojno naraščanje življenjskega standarda je zmanjšalo ekonomsko deprivacijo prebivalstva. Danes je v Sloveniji na rodni dohodek na prebivalca višji, kot je bil 1954 v državi Mississippi v Združenih državah, kjer je znašal 829 dolarjev. Percepcija relativne deprivacije razreda je zmanjšana z individualizacijo interesov in orientacijo na individualno mobilnost. Percipirana deprivacija moči je majhna zaradi avtoritativnega kulturnega sistema delavskega razreda.
2. Efekti množične družbe so ublaženi, ker v Sloveniji nimamo velikih mest. Glavni intermediarni strukturi, ki integrirata malomeščanski proletariat v socialni sistem je razvejan sistem primarnih (interpersonalnih) odnosov in kulturno prostorna družstva. Podrobnejša historična eksplanacija bo morala upoštevati funkcijo prostovoljnih društev za defenzivno nacionalno skupnost in njihovo disfunkcijo za razvito razredno strukturo.
3. Politične organizacije so nerevolucionarne in imajo oligarhijsko strukturo socialne moči. O uveljavljanju ustavnih dopolnil smo 28. marca 1972 brali v Delu tudi naslednje: "Med njimi (tistimi, ki ustavna dopolnila hočejo, in tistimi, ki jih ne čujejo uveljaviti) bo nujno moralo priti do spopada, ki bo imel tudi obeležje razrednega boja." Organizatorja razrednega boja naj bi očitno bili Zveza komunistov in sindikati. Toda velika je verjetnost, da ima management tudi velik vpliv na dogajanje v tovarniških organizacijah Zveze komunistov in sindikata. Kakšno zvezo z marksistično analizo družbe ima mišljenje,

da sedita razredna sovražnika v isti politični organizaciji in je ta ista organizacija organizator razrednega boja med svojim članstvom. Bili so časi, ko je takšna koncepcija partije povzročila razdor med boljševiki in manjševiki v ruski socialni demokraciji. Docela nemarksistična je tudi težnja, da bi s pomočjo moralno političnih kriterijev pri zaposlovanju direktorjev in drugih vodilnih oseb omogočili uveljavljanje ustavnih dopolnil, saj gre za iluzorno inverzijo med sistematskimi efekti socialne strukture in psihološko selekcijo.

Oglejmo si še nekaj podatkov iz novejših raziskav, ki so podprto našo tezo o minimalni možnosti za delavsko gibanje v Sloveniji. Raziskava je bila izvedena v oktobru 1971 in je zajela 173 zaposlenih v 12 industrijskih podjetjih Slovenije. Gre za zaposlene, ki so bili v disciplinskem postopku ali so se pritožili in predstavljajo tako "konfliktno" subpopulacijo v teh podjetjih. Raziskava ni reprezentativna, ni pa nobena razloga, da bi jo imeli za netipično. Od 173 jih je 13% nekvalificiranih delavcev, 30% polkvalificiranih, in 27% kvalificiranih (skupaj 70% produkcijskih delavcev). Participacija naše subpopulacije v socialnem sistemu tovarne nam osvetljuje odstotek tistih, ki vedo za ime predsednika delavskega sveta in sindikata v tovarni. To bi lahko imenovali "absolutni prag participacije". 45% jih ne ve, kdo je predsednik delavskega sveta, in 36% kdo je predsednik sindikata (odstotki so verjetno še višji, ker nismo preverjali, če so napisana imena pravilna; navedena odstotka se nanašata na tiste, ki sploh niso dali odgovora). Zdi se, da je neaktivnost sindikatov in nepripravnost delavskih svetov velika.

Za analizo tistega, kar smo imenovali avtoritativni kulturni sistem delavcev, navajamo, kako so se respondenti strinjali z naslednjimi stališči (ne navajamo odstotka tistih, ki niso dali odgovora):

	se strinjajo	se ne strinjajo	nimajo stališča
1. ukaze in mišljenja nadrejenih je treba imeti za dokončne	60%	29%	6%
2. potrebno je, da se zaposleni strogo ravnajo po pravilih podjetja	88	6	2
3. štrajk naj postane zakonita pravica delavcev	27	51	17
4. v delavskem svetu ne smejo biti vodilne osebe (obra tovodje, vodje sektorjev in direktor), če naj bo organ delavske kontrole	39	43	12

Odgovora na prvi dve vprašanji nam kažeta birokratsko orientacijo delavcev, ki je indicirana z orientacijo na pravila in hierarhijsko delitev dela. Drugi dve vprašanji nam kažeta nizko aspiracijo po strukturalni diferenciaciji socialnega sistema tovarne, kar naj bi bilo pogoj za konstituiranje samostojnega akcijskega sistema, ki ga imenujemo delavsko gibanje.

Oglejmo si še globalnejši vrednotni sistem respondentov. Paritularizem delavcev je razviden iz stopnje strinjanja s stališčem, da so koristi njihovega podjetja pomembnejše kot koristi širše družbe. 44% se s tem strinja, 26% ne, 24% pa o tem nima stališča. Prezentirali smo jim tudi določene pojme in jih prosili, naj nanje vrednotno reagirajo, in to tako, da povedo, če je pojem za njih nekaj dobrega, slabega ali pa jim nič ne pomeni.

pojmi	dobro	slabo	nima stališča	indeks konservativnosti
1. demokracija	55%	12%	29%	41%
2. kapitalizem	12	46	38	50
3. revolucija	36	35	25	60
4. komunizem	57	9	30	39
5. religija	31	21	44	75
6. državna oblast	75	8	14	89
7. red ("trda roka")	76	9	11	87

Navedeni podatki nam nikakor ne dokazujejo revolucionarne situacije v naših tovarnah.

TRIBUNA:

Nekateri sociologi (Županov) predlagajo sindikalizacijo moči delavcev (ustanovitev avtonomnih sindikatov) kot protutiči sedanji ilegitalni oligarhični distribuciji moči v podjetjih. Kaj menite o tem, ali je to možno in kakšne perspektive in posledice bi to imelo za samoupravljanje?

V. Arzenšek: Ustanovitev avtonomnih sindikatov verjetno ni možna, saj bi to pomenilo pluralizacijo socialnega sistema, kar pa - kakor meni J. Županov - presega adaptivne možnosti obstoječe stratifikacije. Nemožnost je povezana prav z daljnosežnimi posledicami za socialno strukturo. J. Županov vidi radikalnost te spremembe v tem, da bi tako "managerska elita" kot močna delavska organizacija postali enakopravna partnerja "politični eliti".

(pripravila V. Zalar, F. Adam)

PRAVILA IGRE

Vse bolj in bolj smo navzoči ob nekem nenavadnem dogajanju, ki ga na kratko imenujemo apolitizacija in samozavest. Vse bolj in bolj pa izgublajo svoj smisel ne le morebitne politične in ideološke fraze, marveč predvsem tudi umetniška izrazila. S tem v zvezi ni več bistvena nikakršna zavezanost tej ali oni partijski liniji, tej ali oni umetniški prepričanosti, tej ali oni solidarnosti. In prav tu se pojavlja čisto osebno vprašanje, ki zadeva slehernega izmed nas: koliko je lahko političen, aktiven, v zgodovini, ne da bi se združil sam s seboj v samozavesti. Seveda apolitizacija ni posledica apolitičnosti, ne, prej je posledica lastnega interesa, ki pa skuša biti stalno in večno dvignjen nad druge, saj ocenjuje le samega sebe in se identificira s seboj. Mar niso lastni interesi politični, kadar za samozavest? Tako lahko na eni strani ugotovljamo vse te iste premise, ki nas vodijo bolj v alogičnost - kakor pa v logiko. Generacija "današnjih" študentov (generacije se menjajo vsakih 30 let, kajne?) je seveda sproščena, nima več uzakonjenih - moralističnih - meril, prevzema katerekoli vplive od koderkoli; ker pa prevzema vplive od koderkoli, lahko najde svoj funkter v politiki, ki pa seveda ne more biti več vsezavezujoča, temveč je to meta-politika, je ideologija potrošniške družbe in prizadetost nad socialnimi razlikami. Mi smo generacija samomorilcev, vendar nismo resnični samomorilci; prej smo paradoksní ubijalci samih sebe, pod našimi vekami štrlijo oči v svet, ki mu ni ne konca ne kraja. In če smo torej namišljeni samomorilci, tedaj vsekakor apolitizacija pomaga pri zabodi, da je mogoče svet premagati s strahom. Ni to znana katoliška pozicija, ki zatrjuje, da je treba biti pokoren, uslužen, hlapčevski, ne da bi iskali smisel svobode, javnega priznanja vsemu, kar je dobro in lepo? Zdi se, da se totalitarni si stemi že od nekdaj ne menijo za vse to, da je bistvo zgodovine še zmerom v balzimiranju mitov in v rentgenskih pregledih, da kdo ne bi poškodoval mrtve zgodovine in sam zanj umrl. Ni to utopični nihilizem, ki smo mi pričla - ne le mi, generacija novih tridesetih let, ampak tudi evropski mrtvi duhovi - že nekaj stoletij sem? Ni Julij II. zlomil palice na Michelan gelovem hrbtu, ni Galilei zdihoval s svojim In vendar se vrtil, mar ni Jan Hus predhodnik današnjega študenta Jana Palacha?

Atomske bombe so, Vietnam je, militarizem je, okupacije so, fašizem je, histerija je, lakota je, Apoka lipsa skratka je, in kaj nam lahko ponudi stvarnost in takšna stvarnost, če nam odvzame naše lastno vizionarstvo o boljšem svetu? Je znanstveni napredek tehnejši od učenja ideologije, je to razlog, da je svoboda opredmetena z odtujenostjo med ljudmi? Ker pa so atomske bombe, lahko čutimo strah pred zdravilnimi recepti prihodnosti, ker je Vietnam, smo uporniki proti nadvladi zaradi nadvlade, ker je militarizem, smo proti spartanski dresuri zaradi spartanske dresure, ker so okupacije, smo proti hladnim vojnám, ker je fašizem, smo proti nacionalističnim represijam in proti negativni entropiji, ker je barbarstvo, nismo za gosposki humanizem, za kičasto perverzno "objektivno" kulturo, ker je histerija, smo proti živalski psihoanalizi in proti sleherni psihologiji, ki pomaga policijskim režimom, ker je lakota, ne moremo verjeti ne v posmrtnost in v kralje na Betajnovi, ker je, skratka, Apokali psa, smo tudi mi tukaj, da ovržemo vse futurološko štrnasto obljubljanje. Komunikacijske razdalje se manjšajo, ljudje pa si postajamo vse bolj in bolj odtujeni. Nekoč vse danes samo funkcionalisti.

Gotovo dojemamo tehnološke in znanstvene dosežke pred 21. stoletjem, doumljive so nam tudi tradicionalne vrednote: mati zgodovina-bog-narod-partija-krščanstvo-marksizem...

Vendar ta doumljivost nima nikakršne prednosti, če se ne uravniči v dejanjih, če ostaja le v krogu specifičnih formulacij, v krogu danih pravil igre; igra ni več fair play, marveč je le še mazohistično samouresničevanje proti smislu. Samozavest in apolitizacija ne spreminjata industrializma, ne spreminjata ljudje ne rok ne možganov, ne vplivata bistveno družbeno, ampak sta senzualni senzacionalizem. Ugovarjate? Prosim, ni karte! Izvlecite svoje srčne karte, svoje karo kariere, svoje a dute, kralje in kraljice, svoje fante in dame, svoje pikaste pi ke in nagrajevalno točkovanje, navsezadnje pa tudi pomislite na svoj križ, na lastno sposobnost, ki se lahko poveže z delom drugih ljudi. Vam je hudo biti med drugimi ljudmi, če ste tujec sameu sebi? Dejstvo je, da ljudje najmanj odločajo in so najbolj metapolitični tedaj, ko je politika najbolj absolutna, da ljudje najmanj politično mislijo takrat, kadar se silijo, da bi drugače čustvovali. Ves svet je n a š svet, in če se tega ne bomo zavedali, bo to svet izgubljenih subjektivistov, ki neoromantično sanjajo o vesoljnem svetobolju, pri tem pa klovnovsko umirajo. Zato je ves ta čas hkrati naš čas in ga spreminjamo, dokler je še čas. Pravila igre so izjemna za vsakogar od nas, skupna pa so vsej študentski - študi-rajoči-generaciji.

D.V.

Branko Novak

POPOTOVANJE PO PESOTIH

Nekaj sto opekov je rojilo po prostoru. Brezglavo so se naveličali. Nekaj časa so potrebovali. Potem so se spomnili. Rojili so kot Rimska cesta. Zagrizli so si v kožo, se trdno držali in brenčali okrog zelene vode. Nekaj časa so bivakirali. Pofotografirali so zeleno vejo. Izvolili so najlepši klobuk, zagnali vsi glasove in si sproducirali štarterja. Štarter je potegnil svetlečo, kromirano damsko pištolo, nameril natančno v zrak, najavil pripravljenost, gromko zarjul tik pred zdajci in elegatno poknil. Vsi so mu čestitali, pomrmljali najtoplejše, zastavili smeri in startali.

Med potovanjem so se presenečene dvojice embalirale, svojci pa so jih precejali med zobmi. Prvič so se sprli, ko je pošla pitna voda. Iz najdljivi so tovlili deževnico, kastrali lopo denarce, da bi le ne bilo kakšne kuge ali lakote. Od časa do časa so se spravili v gruče in pod toč ko razno, prešleli prisotne. Štarterji so že od vsega začetka pogrešali, kakorkoli so že preštevali.

Kroniko dogajanj so slovesno načeli, ko je Verbičeva mala pripovedovala la frkolinom o žehteh problemih svoje Zijalka. Stari Verbič je obe šenjaško preminil, frklja pa je odslej spremljala karavano v dražeči di stanci, na večer se je šele približala taborišču.

Brezzobci so trudoma popustili opravke, zmajevali nad svetovno situacijo, bezali po grmovju in se pridušali. Bili so slabi časi za karavanske ga kronista.

Smrkavci so staknili strupenega kuščarja in ga pobili s kamenjem. Matera se zaradi tega hudo spraskale. Tisti dan so goloroki možje ime li mnogo opravka. Nekaj žensk je pbegnilo v črno noč. Obup je bil na višku.

Odkar je Pečanka imela videnje, so pošiljali krepke patrolje v bližnjo okolico. Poslej so bili tereni varni. Bogatinci so mirno spali, goli siromaki so imovito križarili krog voglov in prikrito pobirali. Katerekrati so kakšnemu dali po prstih, ženske so se pokrižale in pogrezajoče zavzdih nile.

Začele so krožiti govornice, da potujejo. Skrivnostno je tisti dan izgini lo nekaj goloritcev. Najbolj so trpeli mulci, zaradi večerne ure. Patrol jiranje so poostrili.

Brezzobci so se izkazali. Na razsipnih pojedinah so se najbolj nasesali. Tokrat so prireditve bile v slavo novorojenih. Bila je izredna žetev. Najbolj so se izkazale žene bogatinov. Čez karavano se je vlekla spo kojnost. Kronisti so bili v zadregi.

Otročad se je spet spraskala med seboj. Največ posla so imeli razve zanci. Nejevolja je prekipela. Pretepli so vse dinarje, ki so jih presene tili na njihovi bučni veselici. Ko so si opomogli od presenečenja, so poslali okrvavljene povoje vsem finim gospem. Postalni so mirni in sra nja je blagovala njihovo spametovanje. Na samotne vrišče v oblačnih nočeh so se dokaj hitro privadili.

Skupnost si je oddahnila. Mučnih zapletljajev je bilo treba, da jih je za pustila učiteljica in se protestno pridružila Verbičevi deklini. Pečano vemu mlečnozobnežu so pa naložili nekaj toplih. Pečanko so tudi kre pko potrepljali, ker je nagovoril starejšega Zelenčevega, da je med slo vesno povorko učiteljici bezal s prstom po popku. Zaslužni so nekaj časa vrtali, odklej ta predzna navada v njihovih vrstah, čez čas so opustili iskanje o izvoru pojava.

Najstarejši konjederec je na sestanku zaprosil za upokojitev, krepko je argumentiral svojo nejevoljo zavoljo psov, ki se bojda sami končuje jo, ozmerjal za zaključek pasjo radost, križem pogledal in poudaril o elegičnih časih prisotnih dni, mlademu rodu pa položil na srce vsoto teže svoje kreativnosti in kulturi v odnosu da pravkar razloženega. V nadaljevanju je zvito mežikal in čakal na ugodno rešitev kompeten tnih. Neprošeni so se živčno presedali, mleli z nogami in si podpirali z rokami očesne oboke. Rešitev konjederečeve rešitve so preložili v prihodnost, zaradi nenadejane prisotnosti Verbičeve deklini in učite ljice.

Srenja se je zavila v praznično žalovanje, ker so našli gnilo truplo sta rega štarterja, ki jim je povzročal težave pri preševanju, kakorkoli so že šteli. Oddahnili so si, čeprav je bilo nelepo od njega, da jim je delal preglavice. Obdukcija je pokazala, da so starega štarterja kavsale tudi vrane ali kakšne druge ptice in zapečatili zadevo ad acta.

Tistega dne se je nekoliko premaknilo, ker so organizirali lepo prazno vanje, da bi zatrli vsakdanje tegobe. Vse se je srečno končalo, razen nekaj malih izgrediv, nevrednih besed, ki so jih povzročili neznani mo titelji, katere so postavili na ključna mesta. Ključavničarji so imeli na praznovanju najbolje pripravljen program.

Mali Zaletelov je fotografiral sončni zahod, nakar je priredil razstavo na javnem prostoru. Staremu je sindikat nabil odtegljaje, vsi ostali dni narji pa so bili uradno osumljeni.

Starejšega Zelenčevega so opomnili, staremu pa zabičali, naj ostro pa zi na sina, ker je pokvaril Pečanki videnje. Našli so jo prepoteno in na skrajnem koncu, ko je fantalin bežal. Uboga ženska trpi.

Skoraj bi prišlo do stare tragedije. Otročad je zopet staknila nekega ku šcarja in ga pobila s kamenjem. Enotno mnenje se je hudo zamajalo. Po zaslugi zdrave pameti so obdržali ravnovesje. Ženske so se nekoliko unesle in niso ponovile starega greha.

Skoraj bi žalostno izginila Bogatajeva familija. Sina edinca so rešili v zadnjem trenutku, ko je klical na pomaganje. Verbičevi nasilnici so rekreno zagrozili, da jo bodo dokončno potokli, če se še kaj takega z godi. Od tistega trenutka se približa samo v zelo trdi temi.

Blagodejni mir so začeli kaliti parajoči vriski in zlovesče hihitanje, ki se je začelo pojavljati celo v zgodnjih večernih urah. Pojavile so se tud neodnovane govornice o dobri letini. Vreme ni nič kazalo na izboljšanje. Zaskrbljenost se je naselila v vsako kolikor toliko zdravo hišo.

Staremu Zaletelu so zagotovili življenjski minimum na račun njegove invalidnosti, ko je reševal sina. Vdova si bo že še pomagala pri njenih še vedno obetavnih letih.

Zatrli so govornice o potovanjih. Trije dninarji so pripravili lep poslovni lni proces. Obljubili so lepo predavanje z diapozitivi, ko se vrnejo. Ne kateri so se škodoželjno posmehovali. Opomnjeni so bili in poučeni o škodljivosti izpodkopavanja morale in negotovitve osebnosti. Zaenkrat je zaleglo.

Stari Bogataj je energično preprečil novo katastrofo, ki je grozila fami liji. Bogatajka ne sem več sama osebno nositi malice njihovim dninarjem. Star je štiri pognal in najel novih pet. Petega so nastavili za hišne posle. Nekaj časa so brbljali o tem. Odpuščeni so šli v Ameriko.

Patrolje so potvojili. Pojavilo se je nekaj klatežev, ki imajo rovarje nja v planu. Najbrž so kakšni tuji elementi, ker jih ni bilo še mogoče identificirati.

Konjederec ni uspel slovakati svojega veselja. Poslovil se je ravno, ko je bila njegova ugodna rešitev na poti. Iz prostovoljnih prispevkov so pri redili križev pogreb. Vsa soseska je prišla gledat. Pasja nadlega postaja iz dreve v dot. obzornostja.

Nepričakovano je umrl kronist. Analitiki triumfirajo. Na vsesplošni ves elički se zakleti trije potepuhi. Nepopravljivo jo je skupil stari Boga taj. Verbičeva se je poboljšala. Zaletelov smrkavec je izgubil fotoapa rat. O drazilici in dahu ne sluha. Pečanko je vzela bridka smrt.

Tako so končali potovanje v Jeruzalem.

Zakaj strupeni kuščar? Ni bil kuščar? Je bil? Kje je bil? Kdaj? Kakšna zijalka? Čemu skupnost? Od kdaj potovanje? V kakšno smer? V katero smer? V katero smer? Več smeri? Kakšnih smeri? V kak šnih več smeri? Zavoljo psov? Zavoljo psov? Zavoljo radosti? Či gava radost? Lepa radost? Najlepša radost? Je bila lepa? Je bila naj lepša? Koliko lepša? Kje je bila lepša? Zakaj je bila? Ni bila? Je bila? Zakaj je bila? Bi bila? Hudi zapletljaj! Blagi zapletljaj! Zaple teni zapletljaj! Zapleteno? Prepleteno? Hudičevo? Hudičevo za pleteno? Ne hudičevo? Znosno? Do kje znosno? Neznostno? O bunpo?!! Preobunpo?!! Elementarno? Vedno elementarno? Včasih?!! Kdaj včasih elementarno?!! Nejevoljno? Vedno nejevoljno? S pri dahom? Kakšnim predahom?!! Familijarno? Familijarnim prida hom?!! Osebno? Zakompleksano? Čigavi kompleksi?!! Kateri kom pleksi?!! Daleč? Na terenu? Čigav teren? Čigava lokacija?!!!

Prvi, drugi, prvi, drugi, prvi, lopovi so se postrojili v dve vrsti. Najprej so se nasmihali drugi, so se čez čas nasmihali blede, so se prvi in drugi nasmihali v bogati barvni paleti, zeleno, modro preplašeno, rumeno, za vistno, nezavestno, epileptično, maščevalno v najpopolnejši stereo iz vedbi.

Dokaj časa so stale vrste, bolj ali manj nemirno migotanje se je vrašča lo v eksponente, nekaterokrat se je polastila sem in tja koga omedle vi ca. V najhujši pripeki dolgega časa so se ščipali v ritnice, prosjačili za cigarete, dokler ni izbrancu ponos stagnil pete. Vrtljak se je zasukal za dan ali dva, preskočil kakšno leto. Bržda nekje, nenamerno, srečno in dolgo živijo.

nutku pereč. Skupina študentov opravi začetno, informativno študijo, s katero gre v institucije. Informativna študija, ki je odraz začetne ideje je prikaz problema. Ta študija je, zato da odgovorni ljudje lahko zaslutijo problem in možnost realizacije. Ko se vrnemo s pohoda skozi institucije, začetno študijo izpopolnjujemo. Odprtost študije zagotavlja in omogoča dopolnjevanje. S končno še vedno odprto študijo stopimo pred celotno družbo. Tu se naše delo končuje. Realizacijo prevzamejo projektantske organizacije. Pohod skozi institucije je končan. Ni v naši moči, da spreminjamo mišljenje odgovornih ljudi, če si ga sami nočejo spremeniti. Iz napisanega se verjetno da razbrati nov način študija, nova področja študija in nov pojem študenta (arhitekta), kar deklarira alternativna univerza. Alternativna vloga arhitekta je po tukaj definiranim konceptu postala odkrivanje in kritično raziskovanje, ne pa realiziranje problemov.

Jože Konc

ZAPIS O RAZPADU LEGALNEGA UNIVERZITETNEGA SISTEMA

Pojav štrajka na neki fakulteti (FNT - kemija) pomeni razpad legalnega sistema, prenos kompetenc dotedaj stabilnih organov: dekanata, tajništva, svetov, komisij itd. na skupščino, na zbor študentov in profesorjev. Zbor je najvišja legalna in samoupravna oblika obstoja fakultet v tej fazi. Moralnost zbora ni vprašljiva, temveč je vprašljiva moralnost tistih, ki se ga (morda zaradi sramu) ne udeležijo. Izbruh štrajka ni bil slučajen, povod in vzroki pa niso specifični le za FNT - kemijo. Podobna situacija je tudi na drugih fakultetah. O tem nam priča lanskoletni štrajk študentov na BTF - agronomija, številni zbori, izredne skupščine in dokumenti študentov na pravni, filozofski, ekonomski fakulteti, na FAGG in na FSPN ter na akademijah. Če bi se vsi ti štrajki, zbori, izredne skupščine pojava v istočasno na vseh fakultetah, bi celotni sistem univerze dejansko razpadel, sami zbori profesorjev ter štrajkajočih študentov pa bi se pretvorili v pravo ALTERNATIVNO UNIVERZO. Ker pa je naš cilj prehodno ravno taka univerza, moramo to stanje zavestno doseči. Sporazumno moramo za dva tedna prekiniti delo in predavanja na fakultetah in med tem časom univerzo znova urediti. Pred tem pa bi bilo potrebno opraviti pripravljeno delo in ugotoviti prisotne naravne in strokovne tendence spreminjanja univerze. Med to delo bi spadalo ugotavljanje: 1. vrste pritiskov na univerzo, 2. vrste novih modelov in inovacij in 3. vrste subjektov ali pobudnikov reform, medtem ko bi na najvažnejše vprašanje - cilj univerze - dala odgovor sama alternativna univerza.

1. Vrste pritiskov na univerzo

Znotraj same univerze obstaja močan pritisk študentov v obliki nenehne kritike in verbalne odklonitve sedanjega študijskega sistema. Skupno jim je to: fakulteta ne izhaja iz posameznika, iz študenta pri vzdrževanju pedagoškega režima (sedanji drill), temveč izključno iz institucionalnega režima. Temu rečemo sakrosanktnost statuta, tajnikov itd. Značilnosti: močni znaki odnosov nasprotovanja med menjavačimi se generacijami študentov in manj ali več stalnim osebjem tajništva in profesorjev ter slabši znaki odnosov sodelovanja. Zahtevano je, naj se študent fakulteti prilagaja maksimalno, ta pa se študentu ne prilagaja. Zaradi absolutne avtoritete (strokovno in kulturna klima) odnosi tvorijo zaprt zanko - problemi so brez zunanje intervencije nerazrešljivi. Študentska organizacija kot taka ter samoupravni kanali študentov ne delujejo zaradi značilnega fakulteto-centričnega birokratskega socialnega sistema. Partija pa je bila v glavnem le pasivna spremljevalka dogodkov oz. se je identificirala z institucijami (fakultetami). Neregularne in spontane akcije študentov so dosegle svoj namen zaradi visoke stopnje občutka solidarnosti med študenti tudi zunaj posameznih fakultet in oddelkov in zaradi slabih obetov majorizacije (preglasovanja aktivne manjšine). Aktivna manjšina artikularna prisotne tendence med študenti, pasivna večina pa jih pogosto sprejme zaradi imanence, da se bodo stvari spremenile, kar bi dalo tudi večini možnost za aktivnejši odnos do študija.

Zahteva po bolj učinkoviti univerzi je najbolj splošna oblika pritiska od zunaj ter tudi znotraj univerze. Zahteva je, naj diplomira čim prej in čim večje število študentov, naj se zmanjša osip oziroma naj postane univerza in študenteje "ažurna". Toda taki časovni pritiski ne morejo biti smotljivi, ker vodijo le k utilitarnim rešitvam. Prav tako je zahteva, naj doktorira ali opravlja postdiplomski študij čim večje število kandidatov. Ta kvalitativni pritisk je čutili zlasti v zadnjem času, ko je na univerzi treba dopolniti asistentska in profesorska mesta, a ni ljudi. Obstajajo tudi pritiski ekonomske narave, ko je zahtevana večja učinkovitost univerze na porabljenih sredstvih per capita diplomirani študenti.

Večje za pomladitev učiteljskega osebja lahko štejemo pritisk za učinkovitost, ker od novih in mladih ljudi pričakujemo večjo aktivnost in zanimanje za širše probleme tega delovnega okolja.

Prvi pritisk se izraža v dveh smereh: prvič, v nenehni izpolnjevanju in razširjanju posameznih disciplin ali predmetov ter učnih načrtov in v težnji za podaljšanje študija, in drugič, v problemih zaposlovanja ter v razmerju med deficiti in suficitarnimi poklici.

Idejni pritisk doživlja univerza s strani partijskih organov in njih komisij, zlasti na področju družboslovja, ko gre za odnos marksistične, dogmatske ali pozitivistične metode v znanosti. Druge vrste pritiski prihajajo iz nižjih organov partije, ki ta korekcijski od zunaj "naskokujejo" univerzo zaradi njene dozdevne ali latentne kritičnosti do države in oblasti. Ne nazadnje smo pričali idejnemu pritisku študentskega gibanja, ki skuša izoblikovati vsaj malo aktiven in konstruktiven odnos do univerze, poleg že znane njegove neprizanesljive in splošne kritike vsega obstoječega.

2. Vrsta modelov in inovacij

Med temi je treba ločiti globalni ali globalistični in specialistični pristop. Za prvo je značilno: a) dolgoročno izhodišče, vizionarske napovedi, vera v znanstveno-tehnološki progres in v njegov pomen za univerzo in družbo ter vice versa; torej gre za nekakšno predvidevanje "usode" univerze, in b) strukturalno izhodišče z domnevo, da je univerza neločljivi del družbe oziroma okolja, da spreminjanje univerze ni mogoče brez spreminjanja družbe, to je kritičnega odnosa do nje.

Primer globalnega pristopa pod a) so Teze komisije pri CK ZKS, v katerih so ustrezno orisani vsi trenutni in prisotni problemi univerze - povezovanje kratkoročnega z dolgoročnim - ter zaobsežene in evidentirane vse konstruktivne ideje in pobude, teorije in raziskave, rezultati in vprašanja, (skorajda ni čisto ostalo zunaj Tez). Primer globalnega in strukturalnega pristopa pod b) je Manifest, ki so ga izdali študentje lani ob koncu zasedbe filozofske fakultete.

Če je za prvo značilno geslo "proces intelektualizacije družbe", kar naj bi (po mojem) pomenilo ustvarjanje ustreznih strokovnih elit za uspešno reševanje problemov, ki so pomembni za vse, za drugo pa zahteva po sprostitvi in demokratičnosti družbenih procesov, torej opozarja na probleme in nastisko, v katero so zajeti vsi.

Teze pravzaprav niti ne moremo uvrščati med modele, ker so premalo zahtevne v konkretizaciji spreminjanja univerze. Nje na idejno-politična platforma lahko opravičuje še tako počasi evolucijo ali stagnacijo ravno zaradi njene nevarne "realnosti" ne dejstev, temveč položaja, v katerem se univerza in sestavljalec Tez nahajajo. Upoštevati moramo namreč, da so pri izdelavi Tez sodelovala oba univerzitetna komiteja (Ljubljana, Maribor) in da sta dokaj otipljivo artikularila razpoložene nje nemoči oz. postavila reformo nad univerzo in izven nje, zaupala sta jo znanstvenemu progresu, razvoju tehnike, kompjuterizaciji itd. Nasprotno pa je v Manifestu pesimizem do takšnih rešitev apriori in idejno zafundiran in je prav zaradi tega Manifest bolj zahteven, družbeno bolj aktualiziran. Če prav se bo marsikomu zdela primerjava obeh dokumentov ne primerna, te bistvene razlike ne smemo izpustiti.

Za naslednjo skupino, za specialistične pristope k spreminjanju univerze, je značilno da so manj politični, da zajemajo eno specifično področje in aspekt reforme in tako pretvorijo celoten kompleks problemov v delen oziroma politični problem v tehnični. Teh pristopov ne bi smeli apriori razglasiti za pozitivistične, čeprav so mnogokrat dejansko osnova za postopanje na mestu, temveč bi jih morali vgraditi v celotno akcijo spreminjanja univerze.

Med prvimi naj omenimo projekt delovni status študenta. To vprašanje je v preteklem šolskem letu bilo aktualizirano na pravni fakulteti (Ciril Ribičič) in v projektu za reformo univerze Zveze študentov Jugoslavije. Medtem ko delovni karakter študija v glavnem ni bil zanikan, pa so močno oporekali njegovi institucionalizaciji prek ustave in zakonov. Žal med tem časom nismo izkoristili morebitne možnosti, da bi eksperimentalno uvedli delovni status tam, kjer so za to dani pogoji. Naj omenim le položaj stažistov, pomožnih asistentov, demonstratorjev in postdiplomantov na nekaterih fakultetah.

Pomembna so prizadevanja v tekočem šolskem letu na filozofski fakulteti. Študijske inovacije dr. V. Schmidta in nekaterih študentov imajo pedagoško-didaktični karakter. Na prvi pogled se nam te inovacije zdijo zelo aktualne in upravičene, ker sovpadajo tudi z mnogimi študentskimi zahtevami na posameznih fakultetah v zadnjih dveh letih. Upor proti faktografiji, atomizaciji, zapornjenjavanju, nezmožnost poglobitve, sin teze, medpredmetnega in interdisciplinarnega študija, zbeglost in odtujenost večine študentov kaže na to, da je naša univerza dejansko le boljša srednja šola, kjer od pedagoško-didaktičnih postopkov lahko pričakujemo veliko. V bistvu pa gre za to da je treba te pomankljivosti preseči, ne pa jih postopoma popraviti. Naša univerza je zamudila prvi val reform evropskih univerz, kar ne moremo šteti za dobro.

Inovacija o programiranem pouku dr. A. Kornhauserjeve izhaja iz silovitega širjenja znanstvene baze in nezmožnosti šole da le-to še naprej kopiči. Namesto obremenjevanja mladih z zastarelimi pojmovanji, opisovanjem in kopičenjem podatkov in skladiščenjem dejstev, ex cathedra predavanj, kjer je študent le poslušalec in pasiven objekt, namesto vsega tega so šoli potrebni novi temelji za posredovanje pretežno le novih dosežkov, za problemsko usmeritev, ki sili k iskanju rešitve (metoda!), za razvijanje sposobnosti logičnega mišljenja, za vzgajanje aktivnih ljudi. Seveda so tukaj tudi implikacije, ki jih avtorica kompleksneje še ne predvideva: prepletanje strokovnih in "političnih" meril pri striženju in posodobljanju disciplin; programiranost oz. načrtovanje izobraževanja s konice znanosti navzdol ustvarja tehnologijo in strahote tekočega traku (glej: Scientific Management); socialno in intelektualno šibkejši peje izpadejo iz tehnološkega ustroja (negativna

socialna in "pozitivna" intelektualna selekcija); splošni pogoji politike in demokracije - bolj aktivni in bolj neodvisni ljudje ne bodo dolgo prenašali "politične kajle" in absolutnosti veteranskih organizacij (ZB) ali: amerikanizacija izobraževanja in amerikanizacija nemirov. Napredek v razvoju univerze ni mogoč brez napredka v razvoju politike in kulture. Govorimo o teh implikacijah, ker so se ti simptomi že jasno pokazali, tam kjer je redkim in požrtvovalnim posameznikom vsaj deloma uspelo programirati pouk svoje discipline.

3. Vrste pobudnikov reforme

To so v prvi vrsti univerza in študentje, slovenska vlada, republiška izobraževalna skupnost in partija.

Znotraj univerze, kakor smo videli, obstajajo različni projekti, toda v zadnjem letu zasledujemo tudi usmerjena reformna prizadevanja same univerze kot administrativne institucije. Izrečene javne kritike zaradi neučinkovitosti, zastarelosti, neustreznosti pedagoško-raziskovalnih postopkov in pa nemi študentov so univerzi naprtli določeno odgovornost. To odgovornost lahko obravnavamo kot izraz občee odgovornosti v družbi, njena morala (obstojnost) je v veliki meri odvisna od splošne družbene moralne klime. Ta klima pa je bila v zadnjem času vse prej kot ustrezna za odgovorne posege v smeri reforme univerze. Z raziskovanjem o postdiplomskem študiju in o uvajanju sprejemnih izpitov je univerza odgovorila na razne kritike njene učinkovitosti. Študija o sprejemnih izpitih je pokazala, da za premajhno selekcijo ni kriva univerza, temveč je kriv naš celoten gnij in socialno nepravilčen šolski oz. socialni sistem. Da bi univerza postala učinkovita, bi menda morala urediti predhodno selekcijo novincev oziroma standardizirati input, tako da bo lahko vsaj deloma postala odgovorna za količino in kakovost diplomantov. To načelo je nam študentom takoj postalo dvomljivo (čeprav tudi z pedagoško-didaktičnimi izboljšavami), ker bi pomenilo, preprosto rečeno, še večji pritisk v smeri drilla in v smeri peklenke mašine rje izobraževalne tekme (glej Japonsko). Velja splošna ugotovitev, da ima v sedanjih pogojih študijskega režima pritisk na univerzo in na fakultete za posledico povečani pritisk na študente, in to celo tudi takrat, ko pritiski prihajajo s strani samih študentov. Nema lokrat se je pokazalo, da so konkretne zahteve študentov po spremembi študijskega režima rezultirali z mehničnim zaostrovanjem študijskih pogojev. A rezultati so ostali nespremenjeni.

Pojem problema organizacija študija se je pojavil v najnovejšem času, na okrogli mizi o študijski problematiki na filozofski fakulteti. Takoj je bilo razvidno, da ne gre le za organizacijo študija kot izključno pedagoško-didaktični problem ali za problem tehnologije, temveč za organizacijo študija v us troju fakultet in univerze.

Univerza v celoti, fakultete pa še posebej so močno izpostavljene, krhke institucije, zelo neodvisne oziroma prepuščene vplivu socialnega in političnega okolja. Eden takih vplivov je nezaželjena struktura novincev, potem finančna odvisnost od višjih organov, strokovni, politični in kadrovske vplivi so vsakodnevni problemi na fakultetah. Problemi razvoja v prostorskih in v kakovostnem smislu, razvoj disciplin, so zelo spolzki tereni za naše dekanate in znanstveno-pedagoške svete. Nad njimi visijo hipoteke prihodnosti, to so: znanstveno-tehnična revolucija, izobraževanje kot produkcijska sila, znanost, tehnika in kultura kot rešitelj gospodarstva, naroda, države.

V taki situaciji nestabilnosti in krhkosti skušajo fakultete kot institucije zožiti področja nesigurnosti in nepredvidljivosti tam, koder seže njihova moč in so gospodarji situacije: na področju samega izobraževanja v pedagoškem procesu, v aktivnih lastnih normativih (statutov itd). Namesto da bi ne pričakovane vplive in nesigurnosti skušale premagovati s čim bolj fleksibilnimi reakcijami, z maksimalno absorpcijo le-teh, s čim bolj neposrednimi, demokratičnimi oblikami organizacije - postajajo neke fakultete vedno bolj rigidne, zaprt e vase, birokratsko samozadostne izobraževalne institucije.

O študentskem samoupravljanju v taki situaciji ne moremo govoriti oziroma lahko govorimo samo o sindikalističnem ping-pongu med mačko in miši. Zato po moje bojkot ali štrajk na kemiji nikakor ne pomeni "igračkanje", kot je rekel eden od profesorjev, temveč je edina možna učinkovita in moralna oblika samoupravljanja, kjer se v enem samem prostoru pokažejo vsi drugi: kadrovske, organizacijske, prostorske, finančne, pedagoške, didaktične, vse do resnično samoupravnih in človeških odnosov.

Zato sem za splošni in sporazumni štrajk na vseh fakultetah, zato sem za takšno alternativno univerzo!

Literatura:

- Teze o idejno-političnih vprašanjih razvoja visokega šolstva v SRJ - Zveza komunistov Slovenije, Ljubljana, januar 1972
- Manifest zasedene filozofske fakultete. Zbornik dokumentov 70, 71. IO SŠ LVZ
- Okrogla miza na FF o reformi univerze, (okropla, radio študent)
- Visokošolska didaktika, prof. dr. Vlado Schmidt, Tribuna, 6.3.1972
- Razvoj znanosti in kultura izobraževanja, A. Kornhauser, Tip. št. 1, 1972
- Prerečevanje sprejemnih meril za vpis novih študentov v univerzo, raziskava na univerzi v Ljubljani, 1972

ALI POTREBUJEMO ŠOLE

Če se danes sprašujemo, če potrebujemo šolo, je to najmanj toliko šokantno, kot če bi se pred 100 leti spraševali, če po trebujemo cerkev. Naj bo tako ali drugače, to so se zadnjič spraševali, milo rečeno, nekonvencionalni kritiki šolstva in so, vsaj na drugi strani Atlantika, sprožili resno debato. V tej debati se je predvsem šlo za to, koliko je šola kot institucija potrebna za to, da bi se odraščajoči - kar se tiče odraslih, ima mo, kot je znano, drugačne izkušnje - naučili tisto, kar potre bujejo. Ali je za to, da si mladina pridobi nekaj znanja in ve ščine nujno, da jih več let dajemo v posebne institucije, ogro mne šolske stavbe, ki so razdeljene v posebne učilnice. Ali jih lahko nadomestimo - ali dopolnujemo - z drugačnimi re šitvami? Formalno učenje konvencionalnega tipa z učite ljem - upajmo, da se v tem - vsi strinjamo - ni nujno za to, da nekdo nekaj nauči.

Pred kratkim sem imel priliko spoznati in poslušati dva mor da najbolj prominentna kritika šole kot institucije, kot eta blirane ustanove, namreč Paula Goodman in Ivana Illich. Povabljeni sta bila, da bi otvorila diskusijo "Alternatives to Compulsory Education in America" (Alternative obveznemu šolanju v Ameriki) pri tem letnem kongresu, ki ga je organiziral v februarju American Education Research Association v New Cityju. Glede osebnosti in ozadja sedanje dejavnosti sta si zelo različna. Paul Goodman je Žid in je odrasel v New Yorku. Po izobrazbi je sociolog, deluje kot novinar in privatni profesor s polihistorično razgledanostjo. Gospod Illich je zrastel v Av striji in je katoliški duhovnik. Po vojni je prišel v Puerto Rico, kjer je bil rektor univerze. Že nekaj let vodi Centro Intercultu ral de Documentacion v Guernavaci, Mehiko. Posebno se je ukvarjal s problemi izobraževanja v deželah Latinske Ameri ke. Njegov radikalizem ga je privedel do konflikta s katoliško cerkvijo.

Izvajanja obeh kritikov so bila polna improviziranih a forizmov. Pri Goodmanu so bili zaokroženi s humorjem, pri Illichu pa zaostreni z intenziteto, ki je dala slutiti, da izražajo ne samo stil drugačne osebnosti, temveč resentimente jezuit skega (?) šolanja.

Preden sem utegnil poiskati nekatera stališča obeh uvodniko v, se mi je zdelo utemeljeno vprašati, zakaj se sredi izobraže valne eksplozije sprašujemo o vrednosti formalnega šolanja. Lahko pokažemo na najmanj dva bistvena razloga. Prvič, ob vezno šolanje, ki ga Goodman imenuje "compulsory mis-edu cation", se v vseh deželah širi navzgor. V deželah v razvoju so pred razpotjem, ali naj majhne resurse razdrobijo, da bi vsem otrokom dali možnost za nekajletno osnovno šolanje. V razvitih deželah pa se morajo najstniki, ki so se veliko nau čili prej pri skupnem delu z odraslimi, podvreči podaljšani vlogi otroka, s tem da hodijo v šolo, ki bo za veliko večino trajala več kot do 18. leta. Problemi v deželah v razvoju so ve lik osip ("dropout") učencev, v razvitih deželah pa disciplin ski in mladinski problemi.

Drugič, povečevanje stroškov je bilo spektakularno. Stroški so na leto in na učenca - zlasti na višjih stopnjah, kjer se je v večini razvitih dežel z dolgoletnim šolanjem (ZDA, Kanada, Švedska) pojavila velika eksplozija učencev - poskočili za cca 150-200% in več. V pokrajini Ontario, kjer ima razvoj sred njega in visokega šolstva veliko podobnosti s Švedsko, je bil proračun za izobraževanje, računano v tekočih cenah, od le ta 1955 naprej povečan za 1500%. V stanju, ko se krivulja stroškov približuje zgornji meji zmogljivosti, se mnogi zače njajo spraševati, če so ti institucionalni okviri šole ustrezni, zlasti na srednji stopnji. Ali npr. lahko dosežemo zaželeno po klicno izobrazbo z bistveno manj stroški zunaj, v praksi, na mesto v dragih poklicnih šolah? Hitro rastoči stroški so po stavili pod vprašaj tudi kvaliteto teh "proizvodov", ki jih si stem izobražuje.

Paul Goodman, pisatelj provokativne knjige "Com pulsory Mis-Education" je v New Yorku začel diskusijo, s tem da je postavil vprašanje: Ali naj se šola revitalizira ali naj se poruši? Njegov nič manj provokativen odgovor je bil: Alternativa k temu, da naredimo nekaj, je, da nič ne nare dimo. Goodmanovo glavno stališče o šoli kot pedagoški usta novi je, da sili učence, da doživlja in opisuje življenje na ume ten način. Šola npr. izbriše naravni način doživljanja vzroka in posledice in otrok se ga je prisiljen ponovno naučiti v umet ni situaciji. Šola posveča veliko časa in sili samo k temu, da predvsem nauči biti učenec, kar pa otežkoča naravni pristop in razumevanje življenja. Otrok se nauči ustrezati tej pričako vani vlogi, da je ubogljiv in sprejemljiv, da se navzame nekih ritualov, določenega žargona, posebno tistega verbalnega žar gona, ki ga potrebuje za izpite in dobre ocene.

Ivan Illich je rekel o šoli, da kot "etablirana" ustanova "uzur pira in monopolizira" pravico vzgajati in izobraževati in čigar dejavnost teži k temu, da "zavaja in sili" mladino, da so po trošniki in sredstva za proizvodnjo po specifikacijah vodilni. Predstavniki establistamenta so dosegli, da družba in delovno o kolje akceptira samo take vrste obnašanja, ki se je izoblikova lo pod rokami poklicnih pedagogov. Povrhu vsega tega je v zad njih letih pedagoško raziskovanje poskušalo postaviti to v si stem in ustvariti iz tega tehnično popoln mehanizem. Prebrati vse učene naslove in programe za kongres, je vzkliknil Illich, je podobno kot potovati po močvirju pornografije oblasti. Ne nazadnje, tehnologija pouka je sredstvo v rokah Velikih Bratov, zato da perfektno obvladajo tiste, ki prihajajo iz (šolskega) si stema. Mehanizem dobavlja gotove produkte z legitimacijo pe dagoške kontrole konzumentom v prijetnih in standardnih o vitkih. Njegova učinkovitost je kot rečeno postala še večja s po močjo pedagoških raziskav, ki skušajo optimizirati ta proces v danem okviru vrednosti, o katerem pa se ne sprašujejo. Šolske stene čedalje bolj premikajo proti mejam sveta, celo življenja. Postajajo vseobsegajoča super-maternica, pravcata Alma mater. Ko v naših časih toliko govorimo o človeških pravicah, bi morali med pravice vključiti tudi to, da ni treba hoditi v šolo. "We need protection against the obligatory reli gion of education".

Oba, Goodman in Illich, menita, da šola odreže mladino od smiselnih praktičnih aktivnosti. Šolski predmeti, je dejal Il lich, mi dajejo enak nostalgichen občutek, kot če gledam pred mete v muzeju.

Med diskusijo, ki je sledila, je vprašal nekoliko pretresen pe dagog, če šola kljub vsemu le je potrebna za socializacijo mla dih. Mladi se lahko uvedejo v družbo po drugih poteh, med drugim s pomočjo delovnih skupin, je odgovoril Goodman, ki sicer ni mogel nuditi nobenih alternativ. Zakaj bi bilo potrebn odsedeti 1000 ali več ur na leto v šoli, kar je po navadi pri mer povsod na svetu, je odgovoril Illich. Mladi postanejo s tem čisto pre-socializirani. Zakaj bi se moja vrednost določe vala po tem, koliko se mi je posrečilo dokumentirati, da sem vsrkal med tem sedenjem, kako ritualiziran sem uspel postati. Testi, spričevala in izpiti se uporabljajo, da dajo navidezno ra cionalne motive za neusphe, za ponavljanje in osip.

Kako se je moglo zgoditi, je končal Illich s svojo dolgo vrsto zlobnih aforizmov, da štejejo, da je učenje na neki način več vredno, če je posledica planiranega procesa, kot če poteka v naravnih pogojih.

Tretji kritik, ekonomist Kenneth Boulding, je bil tudi povab ljen na kongres, da bi predaval. Za temo je izbral: "Sistem izobraževanje kot m o ž e n patološki sektor ameriške eko nomije". Boulding je za uvod povedal, da je šola tisto, ki pre prečuje pridobivanje praktičnih izkušenj in da je znanje ti sto, kar potrebuješ za opravljanje izpitov in testov. Poleg te ga pa deluje šola kot otroško varstvo. Pedagogi tako izpolnju jejo enako nalogo kot pometachi cest: vzdržujejo čiste ceste (brez odpadkov) vsaj med šolskim časom!

Med vse umetno, kar je šola ustvarila, spada predvsem vera v spričevala in diplome. Delodajalci ne verjamejo več v resnič ne sposobnosti tistih, ki iščejo delo, ampak gledajo samo na to, kakšne vrste šolo so absolvirali.

Kot izhaja iz zgoraj povedanega, je 4000 pedagogov moralo marsikaj slišati. Ploskali so dolgi vrsti žaljivih strupenosti prav tako entuziastično - ali z občutkom krivde, kar je v tej zvezi bila morda ista stvar - kot avditorij progresivnih liberal cev (po ameriskem vzorcu), ko jih biča takoimenovan upo rniški črnc, zato ker niso dovolj upoštevali črnce. Ko so Illi cha nazadnje spraševali, kaj misli o vrednosti pedagoških razi skav, je prišel odgovor pristotnim raziskovalcem hitro kot udarec z bičem: Kaj je lahko bolj nesmiselno kot raziskova nje nesmiselnega?

(Utbildningstidningen, 4/71)
(prevedli študentje - švedščine na FF)

PROBLEMI, KI SE POJAVLJAJO PRI ŠTUDIJU IN VZPOREDNO Z NJIM V PRVEM LETNIKU

1. Študentje prvega letnika se pritožujejo nad predavanji. Nekatera predavanja so nepravilna, predavatelji berejo in prepisujejo na tablo z listka, ponekod pa so predavanja zre ducirana na gola naštevaje dejstev, kar pa študentom ne o mogoča širšega vpogleda v snov, kaj šele poglobitve.
 2. Študij matematike je prenatrpan. Zaradi zaostanka z ma tematiko I študentje poslušajo del te snovi v drugem semestr u. Ker je poleg tega nekaj ur predavanj tudi odpadlo, bo za ma tematiko II ostalo zanjo za semestra, to predstavlja hudo ob remenitev za študente. Matematika je eden osnovnih predme tov in je za utrditev njene snovi potrebno več časa.
 3. Za mehaniko je po urniku: tri ure predavanj in dve uri vaj. Sedaj pa je oboje združeno, tako da je pravzaprav pet ur pre davanj. To je neravnomo veliko in preveč, če pomislimo, da je za matematiko in osnove elektrotehnike, ki sta neobhodno potrebni za nadaljnje razumevanje predmetov v višjih letni kih, določeno samo po štiri ure predavanj.
 4. Pri mehaniki I morajo študentje vsak teden sproti izdelava ti programe, kar že tako preobremenjenim študentom vzame precej časa. Zaradi te obremenitve trpijo osnovni predmeti, še zlasti pa matematika, kjer je stanje dovolj kritično.
 5. Pri vajah je premalo skupin oziroma je pri eni skupini pre veliko število študentov. To povzroča latentno selekcijo, saj mnogo študentov raje ne obiskuje vaj, kot da bi se trii v pre davalnicah. Pri tem se zavedamo, da fakulteta nima dovolj prostorov, vendar bi se z več asistenti dalo urediti manjši sku pine, še posebej pa, potem ko bo dograjeno novo krito fakul tete.
- (...)

6. Potrebovali bi čitalnico za študente; urnik je zelo razkasan in je med urami pogosto mnogo jalovega čakanja. Ta čas bi lahko študentje koristno izrabili v čitalnici, kjer bi se priprav ljali za ure. Tako pa jim preostane BIFE, za katerega sodi mo, da, tak kot je, ne spada na fakulteto, saj služe kot gosti šče, ne pa kot interna okrepčevalnica, ki bi bila dostopna tu di študentskemu žepu.

7. Za vse predavane predmete ni moč najti literature, tista ki pa je, je predraga. Za predmete, kjer učbenikov ni, sodimo, da bi bilo potrebno, pred vsakim predavanjem razmnožiti sn ov, ki bo predavana, podobno kot to delajo pri nekaterih os novnih predmetih na FNT.

Fakultetna knjižnica bi morala naročiti večje število učbeni kov in zbirk nalog za osnovne predmete, saj teh ves čas pri manjkuje in jih zaradi velikega števila študentov ni moč dobi ti niti v NUK niti v CTK.

Svet študentov prvega letnika EF
Ljubljana, 29.III. 1972

TELELVIZIJA BLEFIRA

Ob ustaškem atentatu na Jugoslovansko potovalno agencijo "Yugotours" na Švaskem 29.3. je ljubljanska televizija iste ga dne v večernem dnevniku ob 20. uri predvajala telefonsko poročilo izrednega dopisnika iz Stockholma Dušana Vrtovca. Vse to bi bilo čisto normalno, če bi se ne isti večer okrog 19. ure pojavil taisti Dušan Vrtovec na oddelku za arhitekturo. Verjetno je tega dne še kdo drug imel privid, da ga je srečal. Vprašujem se, če pri tem nimajo vmes prstov spet istih pore dni NLP. Ker sicer je malo verjetno, da bi se ista oseba poja vila v dveh tako oddaljenih mestih istočasno. Dve možnosti sta: ali sta dva Dušana Vrtovca ali pa televizija blefira. Ver jetnejša je druga možnost. Zopet nam je naša televizija poka zala svoj delovloski značaj. Ob tem nima več smisla ponav ljati tiste pesmice o dezinformacijah, zavajanju množic, po tvarjanju resnice, blefiranju...
TV

Izvršni odbor SS - ne polemika ne zajebancija

Skoraj žalostno je tako. Ko se ti namreč v lastni hiši lastni ljudje posirjejo na tla. Tribuna je porabila dokaj tiskarskega črnila, ko je napada la razne politične turistične izlete, seminarje-oddihe-nagra de, elitistična zborovanja in bakanalije ipd. Ampak, tova riši, to so delale strukture, ne pa mi, pošteni, čisti, edini zve ličani branilci revolucionarnega asketizma (itd, itd). Najbrž je, seveda, izvršni odbor ravno taka struktura, le em balaža je za odtenek različna - ni (toliko) kravat, lahko imaš noge na mizi, pa pijanci tudi smejo spati na sejah (če). In ravno ta embalaža nam vpihne ščepec peska v oči, da ne vi dimo čisto tako kot poprej. Gre za seminar, ki ga je organiziral IO v Dolanjskih topli cah (?) 18. in 19/3 1972. Beseda naj bi rekla o problemih študentske organizacije, o študentskem gibanju in reformi univerze. Udeležba je bila, razprave obširne. Pa ni, da bi sedaj govorili o tem; razlog za takšne "politične" počitnice naj bi bil, vsaj po neuračnih virih, v tem da se podobnega seminarja, če bi bil na primer v Ljubljani, ne bi udeležilo zadovoljivo število študentskih aktivistov. S tem seveda, če priznamo ali ne, pri stajamo oz. pristajajo na nezadostnost Skupnosti študentov bolj rečeno njeno samozadostnost. Zakaj, če se v porazni situaciji in krizi študentskega gibanja, študentske organizaci je zavesti študentov samih ne more na lastno pobudo zbrat skupina študentov in predebatirati položaj, ne da bi jim za to obljubljali pogače in vina, potem to očitno pomeni, da nihče resnično ne čuti potrebe po kakršnikoli študentski or ganizaciji, in logičen sklep iz vsega tega je: ukličimo organi zacijo: zglasovno poiščimo birokrata, ki bo za določeni vsoto denarja, opravil formalne pose za 12 tisoč ljublj anskih študentov in v njih imenu, ki jih nič ne zanima, si ne potrebujejo svoje organizacije, ki hočejo le in samo sojo ljubo diplomo. Kot rečeno - ne polemika ne zajebancija, le blagi olus po onaniranju.
BC